

Hur det var att DXa för sjuttio år sedan

En serie minnen skrivna av Jan Erik Räf (signaturen JER)

"När jag var färdig med de sjuttio åren följde på köpet minnen av *sextio* år tillbaka..."

Minnena publicerades under år 2013 i nio nummer MV-Eko, organ för Arctic Radio Club. Det var årgång 54 av MV-Eko. De nio numren var: 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10 och 11.

Innehållsförteckning (36 sidor + detta titelblad)

1	När DXing blev en folkrörelse
2	Röster i Radio
4	Clandestines under världskriget
6	DXing växte snabbt i Sverige
8	Att DXa började ge utdelning. Musiken av lokal karaktär
9	Andalusien
13	Hur det var för sextio år sedan
	Det expansiva 1950-talet
14	Så hamnade jag i rätt MV-fälla!
18	Jag blev mellanvågsredaktör
21	De sista åren med Etersveps MV-sidor
24	Mellanvågorna i jonosfären
25	Mina tvivel
26	Gordon Nelsons forskning bekräftade
27	Låt inte kunskapen om jonosfären dö med oss!
28	Var 50-talets sensationer trovärdiga?
29	DX-Alliansen
33	DX-tävlingar, eller: När mellanvågen segrade

Stockholm, januari 2014/JER

Kopiering tillåten med angivande av källan.

När DXing blev en folkrörelse

Det här är inte ett foto av mig... Det visar ett okänt par med var sina hörlurar kopplade till en kristallmottagare. Året är sannolikt 1925. Det var det året då Radiotjänst startade regelbundna sändningar och "alla" hade grips av den stora flugan: RADIO.

Det fanns väl inte en dagstidning eller veckotidning som inte hade notiser eller fasta spalter som var öppna för nyheter och tips om alla nya stationer som successivt uppenbarade sig i etern. Den tekniska fackpressen utökades med nya organ som med framgång ägnade sig åt radiotekniken.

Alla regelbundna radiosändningar gick då på långvåg eller mellanvåg. Redan på den här tiden myntades begreppet DXing för mottagning av stationer belägna utanför Europa, främst dem i USA där ju radion hade kommit igång ungefär fem år tidigare. – Allt det här har jag kortfattat behandlat i min skrift "MV-DXingens historia fram till 1950-talet".

När jag som tonåring i början av 1940-talet tillverkade min första kristallmottagare, så hade det bara gått litet mer än femton år sedan radion kommit för att stanna, i nästan varje svenskt hushåll. – Nu har det förresten gått drygt sjuttio år sedan jag vid denna tid fick låna mitt värdfolks Philips med kortvågsband (det var extra fint det) för att en eftermiddag lyckas ta in en kubansk station på 31-metersbandet. Ingen tonåring gör väl detta idag. Möjligen uppsöks nätet för att få något lyssna på la Habana! – På sjuttio år har radion onekligen förändrats.

Omkring 1943 då jag kommit igång med DXandet, hade kortvågen kommit att bli det forum där man kunde ta del av krigshändelser och aktuell politik som till innehåll och snabbhet slog vad tidningarna kunde prestera. Mottagare med kortvågsband hann dock aldrig bli någon storsäljare före krigsutbrottet 1939. Den svenska radioindustrin utvecklades emellertid under krigsårens isolering. Men radiorör måste tas från utlandet, bl a Holland. Jag gissar att en del av importen därifrån skedde i utbyte mot den malm som vi exporterade till Tyskland. Efterfrågan på mottagare med både LV/MV och kortvåg kunde därför så småningom mötas av en rad svenska tillverkare, låt vara till skyhöga priser i jämförelse med dagens. – Jag köpte mig själv en sådan mot krigets slut med pengar jag tjänade som brevbärare på lördagar och söndagar i några år.

Kortvågen fick under kriget en snabbt växande betydelse för att de krigförande skulle kunna gå ut med sina krigskommunikéer och politiska budskap. Nu kunde man ju nå andra sidan av jordklotet med sina sändningar. I Sovjetunionen och inom de av tyskarna ockuperade delarna av Europa var det stränga straff att avlyssna en motståndarsidas radiosändningar. Men i Sverige var det fritt att lyssna på vem som helst. Och det ville vi. Detta gav i vårt land upphov till en ny sorts spalter och tidningar, som gav hjälp och tips om hur man skulle hitta stationerna på kortvågen.

Röster i Radio (RiR)

Denna veckovis utkommande tidning omfattade det svenska riksprogrammet med kommentarer till detta, samt de viktigaste inslagen i kvällsprogrammen från ett antal europeiska radioföretag. För att göra det lätt att hitta de europeiska stationerna på radioskalan gav man emellanåt ut detaljerade förteckningar över "europeiska och angränsande utomeuropeiska stationer på lång- och mellanvåg" grundade på uppgifter från Radiounionens kontrollcentral i Bryssel. Den äldsta tabellen av detta slag jag har i min ägo publicerades i två delar: i RiR nr 29 och 30, 1942. Listan anger både frekvens och våglängd; på den här tiden var det våglängden som mest nämndes i radiosändningarna, men redaktören på RiR ville säkerligen försöka få läsaren att acceptera den mera användbara uppgiften om frekvens.

Det förekom notiser från radioområdet under rubrikerna "Glimtar" och "Kring mikrofon och högtalare". Någon gång under året 1944 tycks man ha valt att redigera in allt som kunde hänföras till DXing under rubriken "För kortvågsslyssnare". Dit fördes också lyssnarrön rörande de krigförandes rörliga eller fasta stationer, inklusive soldatsändare och andra propagandasändare, inkluderande mycket av det som vi numera betraktar som clandestine.

Logotypen för de spalter eller den sida som ibland helt fylldes med bidrag från svenska DXare framgår här. Spalten behölls i flera år, tills DXing med hjälp av andra medier blivit en folkrörelse.

Vem var det som startade spalten För kortvågsslyssnare? Jag känner visserligen inte till mycket om Arne Skoogs förehavanden under krigsåren, annat än att han bl a jobbade på FRA, Försvarets Radioanstalt. På den tiden bland det allra hemligaste...

Arne S blev emellertid den som för Röster i Radio redigerade kortvågstabeller, som efter hand utkom i nya versioner allt efter som etern fylldes med nya eller ändrade stationer. Tabellerna var omfattande och delades upp på flera nummer av RiR, varvid de häftades in i mitten av RiR och trycktes s a s på tvären, så att man kunde ta loss dem och få ett behändigt litet häfte i ungefär A5-format. På nästa sida återger jag ett litet avsnitt av 31-metersbandet så som det såg ut i en tabell utgiven någon gång under 1944.

Arne var inte den ende som engagerade sig i DXing i RiR under krigsåren. Under några år sköttes "För kortvågsslyssnare" av Lars Kalderén (sedermera bl a chef för Statsgälden), någon gång av Folke Isaksson (blivande författare m m, död i år), vilka bidrog flitigt med egna tips. Bland flitiga bidragslämnare fanns – förutom jag förstås – sådana idag kanske ännu ihågkomna DXare som Rolf Fredriksson i Smedsträsk, Gert Ericsson i Särna, K G Dahlberg i Huskvarna och Sven Dahlberg i Västerås. Tilltalet i spalten var det gängse för sin tid, inget "du" eller "dig". Själv blev jag "herr" eller "hr" Räf, vilket framgår av vidstående klipp från 21/1 1945.

Det var alltså på kortvåg det började för mig. Det var helt naturligt, eftersom kortvågen gav en tonåring en chans att uppleva länder och kulturer som man bara kunde drömma om, i väntan på fredligare förhållanden som påstods ha varit rådande före 1939.

"The American Expeditionary Station, Rome" kallar sig en amerikansk soldatsändare av A. E. F.-typ, som opererar på 6140 kc/s = 48,86 m. Sändningstiden är ännu ej fullt utredd, men stationen brukar höras större delen av kvällen.

Den andra Rom-sändaren på detta band, nämligen den på 6025 kc/s = 49,78 m, kallar sig under programmen på tyska för "Sender des allierten Oberkommandos". Vatikanen tycks ha en ny sändare på c:a 16,8 m, som slår igen kl. 15.35 utan att nämna "Laudetur Iesus Christus", vilket uppmärksammats av hr Räf. Han har också hört den av undertecknad i nr 1 anmälda allierade presssändaren, som tydligt arbetar på c:a 17825 kc/s = 16,83 m. Stationen dör i allmänhet bort vid 15.40-tiden. Hr Räf meddelar vidare: "The Free Yugoslavia Radiostation sänder nyheter på engelska mån- och torsdagar kl. 15.30 över 27,45 och 41,7 m. Den har också en sändning kl. 9.05 tre dagar i veckan, bl. a. fredagar, på 27 m. Frekvensen på den nya Moskva-stationen i 19 m-bandet är 15550 kc/s = 19,29 m enl. stationsuppgift vid början av en engelsk sändning kl. 23.48."

Lissabon hörs nu bra på 47,10 och 27,17 m med i allmänhet trevliga musikprogram. Båda sändarna slutar kl. 1.00. Schweiz' engelska program kl. 20.45—21.15 går bl. a. ut över 10340 kc/s = 29,01 m, en våglängd, som inte längre står unntagen i de senare tabellerna.

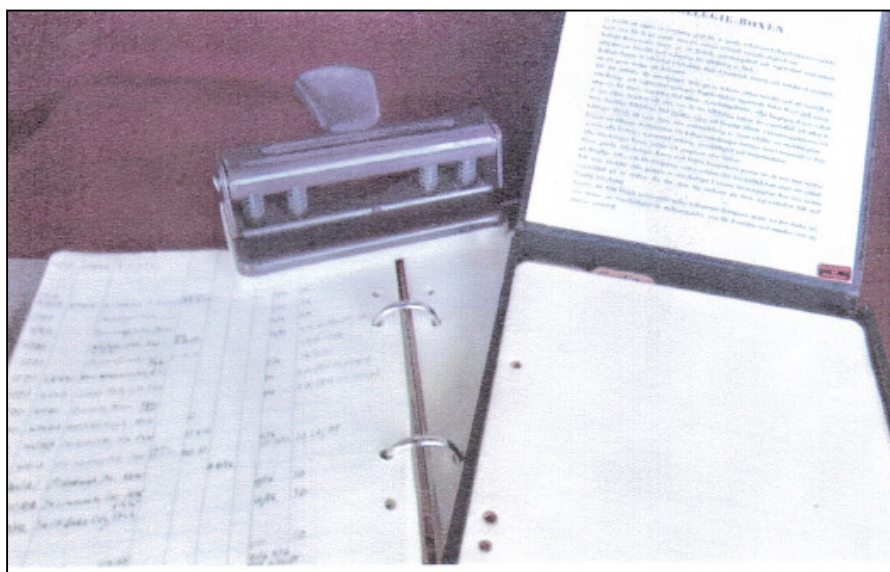
Det här utsnittet ur Röster i Radios kortvågstabell över en del av 31-metersbandet, utgavs någon gång under 1944. I kolumnen längst till vänster anas mina noteringar om var jag hade stationerna på min radios hjälpskala.

Lägg märke till vad trångt det hade blivit på bandet redan vid denna tid!

Jag skrev dagbok över vad jag lyssnat på. Det skedde i 40-talets noteringssystem: Esseltes kollegiebox med lösa papper i formatet 20x17 cm. Dessa sattes in i pärmar, som förekom med antingen två eller fyra låsringar, avpassade till de vanliga håslagens mått. Bilden nedan visar boxen med papperen.

Ant.	Frekv. ke/s	Vågl. meter	Effekt kW	Signal	Station	Diverse uppgifter
59,8	9580	31,32	50	GSC	London, England	All India Radio
59,8	9590	31,28	5	VUD3	Delhi, Indien	
59,8	9590	31,28	—	DXU9	Berlin, Tyskland	
59,8	9590	31,28	75	WLWO	Mason, Ohio, U. S. A.	The Crosley Corporation
59,8	9590	31,28	—	—	The National Congress Radio	
59,8	9595	31,27	—	—	Athlone, Irland	
59,8	9600	31,25	50	GRY	London, England	
59,8	9605	31,23	—	PRY7	Rio de Janeiro, Brasilien	Radio Samoyo
59,8	9605	31,23	0,5	HP5J	—	La Voz de Panama
59,8	9610	31,22	50	DXB	Berlin, Tyskland	
59,8	9610	31,22	—	ZYC8	Rio de Janeiro, Brasilien	
59,8	9615	31,20	16	VLQ	Melbourne, Australien	
59,8	9620	31,19	—	TPC24	Vichy, Frankrike	La Voix de la France
59,8	9620	31,19	0,1	OTC	Léopoldville, Belg. Kongo	
59,6	9625	31,17	50	GWO	London, England	"The American Br. stn in Europe" kl. 16.30—23.45
59,5	9630	31,15	—	—	Delhi, Indien	All India Radio
59,5	9630	31,15	—	—	Swit	Polsk Frihetssändare
59,4	9637	31,13	1	—	Manila, Filippinerna	
59,4	9640	31,12	50	GVZ	London, England	
59,4	9640	31,12	—	HVJ	Vatikanen	Laudetur Iesus Christus
59,4	9640	31,12	5	CKA8	Real de San Carlos, Uruguay	Radio R. de san Carlos
59,4	9640	31,12	—	—	U. R. S. S.	
59,4	9644	31,11	—	LQI	Monte Carlo, Argentina	Experiment
59,4	9650	31,09	50	DJW	Berlin, Tyskland	
59,4	9650	31,09	—	WOOC	New York, U. S. A.	
59,4	9660	31,06	50	GWP	London, England	
59,4	9660	31,06	25	HVJ	Vatikanen	Laudetur Iesus Christus
59,4	9660	31,06	7	LRX	Buenos Aires, Argentina	Radio el Mundo
59,4	9660	31,06	0,1	HHBM	Port au Prince, Haiti	Radio le Matin
59,4	9666	31,04	—	—	Britt. Medelhavssändaren	
59,4	9670	31,02	50	WNBI	New York, U. S. A.	National Broadc. System
59,4	9675	31,01	50	DJX	Berlin, Tyskland	
59,4	9675	31,01	—	JVW2	Tokio, Japan	
59,4	9680	30,99	5	XEQQ	Mexico City, Mexico	Radio Panamericana
59,4	9680	30,99	—	—	La France fidèle	
59,4	9685	30,98	15	TGWA	Guatemala City, Guatemala	La voz de Guatemala
59,4	9690	30,96	50	GRX	London, England	
59,4	9700	30,93	20	WRUW	Boston, U. S. A.	World Wide Broadc. Comp.
59,4	9705	30,91	1,5	—	Fort de France, Martinique	Radio Martinique

Ibland kunde jag på **mellanvågen** uppfatta stationer som var helt okända för mig. Omkring 1943 (för 70 år sedan!) fanns det i Sverige inga tabeller över stationerna utanför Europa-räjongen. Jag började därför bygga upp en egen MV-tabell som man kan ana i pärmen på bilden. I ett nummer av RiR i december 1943 fanns en sensationell artikel "Sydamerika på mellanvåg". I denna gavs en lista över ett 40-tal stationer som en DXare känd sedan 30-talet, John S. Bohm i Malung nyligen hade hört. Det sägs mot artikelns slut att "ingen yankee har rapporterats till dags dato", men att "det väntas gynnsamma omständigheter för avlyssning av Nordamerika under de närmaste vintrarna". Detta eggade mig att lyssna efter MV-DX, samtidigt som läget i Europa var så spännande att det räckte med denna krigsfronts mystiska stationer och sändarkedjor.

Clandestines under världskriget

I föregående avsnitt återgav jag ur en tabell i *Röster i Radio* vilka stationer som 1944 sände på en del av 31-metersbandet. Den som tittar noga i tabellen upptäcker tre underliga stationer: *Swit* (polsk frihetssändare), *Britt. Medelhavssändaren* och *La France fidèle*. Dessa är exempel på några av de mer eller mindre hemliga stationer som det fanns en mängd av. I en bok utgiven i New York 1944: *Radio Heute und Morgen*, av Arno Huth, omnämns att det just då fanns drygt ett 30-tal dylika stationer som ofta syftade till att vilseleda eller demoralisera motståndarsidans människor. – Sannolikt fanns det ännu flera än dem författaren kände till, om man även inräknar sändare med kort livslängd, sådana som kanske upptäckts och förstörts.

Det förvånar mig att de flesta utnyttjade kortvågen. Det måste ha berott på att många människor, trots risken för dödsstraff, i lönnedom lyssnade på radio i den utsträckning det fanns apparater med kortvåg tillgängliga. På kortvåg kunde stationerna hitta frekvenser där man kunde sända med små effekter, och när störsändarna blev för besvärliga var det lätt att hitta nya frekvenser. Alternativet att sända på mellanvåg kunde utnyttjas endast med hjälp av kraftiga sändare tillgängliga på redan starkt utnyttjade radiokanaler, där det tyska Reichsprogram med stora effekter helt dominerade såväl inom Tyskland som inom ockuperade områden. Mellanvågsalternativet utnyttjades ändå, främst vid de västliga och sydliga gränserna, som jag strax återkommer till.

Under 1943-44 lyssnade jag som skolgrabb med en modern Radiola främst under sommar- och vinterferier; i Uppsala under skolverminerna var jag hänvisad till min så kallade raka tvårörsapparat jag byggt själv och som endast hade mellanvåg. Nedan följer exempel på vad man ofta kallade "frihetssändare", vilka jag hörde enligt mina gamla loggboksanteckningar från 1944. För att slippa räkna om meterangivelserna till kc/s eller Hertz, anger jag meteruppgiften med bara en decimal.

- 12/6 30,2 m 21.30 Soldatensender Mittelmeer, The Mediterranean Shortwave Station
- 30,7 m 21.30 Deutscher Kurzwellensender Atlantik
- 13/6 25,3 och 25,9 m 22.45 La France fidèle
- 14/6 19,7 m off 14.52 Azad hind, in Hindustani
- 42,0 och 48,3 m 23.40 Deutscher Kurzwellensender Atlantik
- 24/6 38,9 m 0.10 Karelsk-Finska Rådsrepublikens sändare
- 26/6 31,6 m 21.30 Radio Métropol
- 27/6 47,3 m off 22.25 Der deutsche Volkssender
- 30/6 27,4 m off 23.30 Der deutsche Volkssender
- 4/7 25,9 m Radio Métropol. Engelska slut 11.00, sedan franska med dansmusik m m
- 7/7 49,2 m Off 23.12 Es lebe Christus der König, angav även 31,05 m.
- 27/7 31,1 m 22.00 Es lebe Christus der König. "Åven 21 och 22 på 31,05 samt 23 och 05 på 49,18 m."
- 28/7 23,9 m 20.45 Radio Tevere (*Tevere=Tibern*) Voce di Roma libera, Kabaret m m till 21.30
- 1/8 25,9 m off 10.50 Radio Österreich
- 14/10 34,7 m off 8.49 Folkesenderen Norges Frihet
- 35,3 m 8.50 Radio Corsica. Anrop 9.00, Nyheter långsamt, uppläsning, italiensk musik
- 21/12 30,9 m off 8.45 Folkesenderen Norges Frihet
- 25,3 m off 9.15 Der deutsche Volkssender "Återkommer 11.00 på 35,25 och 19,? m."
- 22/12 25,4 m 10.10 Freies Deutschland. Dansmusik
- 23/12 41,3 m 10.35 "Sabu". Dansmusik, avbruten 11.00 av "Hello Roma and Fox 1".
- 24/12 25,3 27,4 36,3 m 14.15 Der deutsche Volkssender
- 27/12 46,9 m off 9.15 Soldatensender Italien. Nyheter tyska, "åter 12.15 för italienska krigsmakten."
- 29/12 27,5 m off 9.22 The Free Yugoslavia Radio Station. "Åter om 14 min på Serbo-kroatiska. Nästa sändning på måndag på 27,45 och 41,7 m" (29/12 var en fredag).

"Radio Heute und Morgen" säger bl a följande om några av de ovanstående sändarna:

Der deutsche Volkssender representerade "proletariatet" (arbetare, bönder, kvinnor och ungdomar) och predikade pacifism och kommunism.

Es lebe Christus der König manade av kristliga skäl tyskarna att omedelbart upphöra med striderna.

Radio Österreich uppmanade österrikare och utländska slavarbetare till uppror och kamp mot "die deutsche Fremdherrschaft".

The Free Yugoslavia Radio Station sågs redan 1944 som Titos språkrör, på serbo-kroatiska och andra språk.

Radio Métropole var en av många fransktalande. Dess program på engelska och franska med mycket musik samt nyheter utan klar tendens gjorde den svår att placera på den politiska Europa-kartan.

Ovanstående, till synes långa lista över "frihetssändare", har tagits med för att illustrera hur mycket radion betydde i propaganda- och motståndsrörelserna i Europa under andra världskriget. Listan utgör ändå bara ett litet och helt slumpmässigt urval av stationer. En systematisk genomgång av sådana skulle innebära en lång avhandling som jag inte mäktar genomföra. Såvitt jag känner till, finns det numera en del utländsk speciallitteratur i ämnet att tillgå. Men listan har ändå kommit med därför att jag härmed har försökt belysa HUR VIKTIG radion var för de krigförande, och hur intressant den var för den här hemma i Sverige som – med adekvata språkkunskaper – kunde följa med i de politiska och krigsmässiga förvecklingarna i Europa.

För de på västfronten efter D-dagen 6 juni 1944 miljontals kämpande soldaterna utgjorde emellertid **mel-lanvågen** den viktigaste radiokanalen. Här kunde man sätta in många hundra sändarkilowatt på ömse sidor...

Tysklands propagandaminister Joseph Goebbels skrev i sin dagbok i november 1943: "När Deutschland-sender stängs av under nattliga flygräder (*mellanvågssändarna användes av de allierade bombplanen till hjälp vid navigeringen*) så passar stationen Soldatensender Calais på samma våglängd, uppenbarligen belägen i England, på att ställa till bekymmer för oss. Den bedriver intelligent propaganda och vet precis vad bombräderna har åstadkommit för skador." (*Fritt översatt från ett bidrag till "New York Military Affairs Symposium, April 18, 2003" genom Lars Rydén, som givit mig detta och mycken annan information.*)

Det tyska folket hade ju tvingats att bara inneha en "folkradiomottagare", som bara kunde ta emot MV-stationer. En kraftig sändare dominerade givetvis den kanal apparaten ställdes in på. Normalt var denna någon av landets rikssändare. Men om en sådan tystnade, och en annan sändare trädde in i dess ställe med ett till synes likartat programupplägg, så togs denna station kanske för att vara en äkta rikssändare. Eller för soldaterna på fronten: Det viktigaste var väl att stationen sände musik att koppla av till. Var musiken dessutom uppblandad med tidens internationella populärmusik och rentav med den förbjudna jazzen från Amerika, så mycket bättre! Samtidigt gav stationen hälsningar från hemmafronten ibland med nyheter, t ex om vilka platser som bombats, och vilka som sluppit ifrån de allierades attacker...

Själv hörde jag inte mycket av sändningarna från Calais, de var väl effektivt riktade mot de tyska försvarslinjerna längs kusten mot Nordsjön, Engelska kanalen och Bretagne. Förresten döptes stationen om när staden Calais mot slutet av 1944 intagits av kanadensiska trupper. För att markera sin fiktiva hemvist på tysk sida döptes den då om till Soldatensender West.

En del av deras program kunde man efter hand höra om man lyssnade på Deutscher Kurzwellensender Atlantik, som jag ofta lyssnade på. Den arbetade först "oberoende" med egna sändningar större delen av dygnet på kortvåg, men började samköra med Calais när den blivit Soldatensender West. Atlantik måste ha haft en massa kilowatt till förfogande, ständigt jagad av tyska störsändare. Mycket torde ha skrivits om den, själv minns jag bara dess lättsamma stil om allt som sades, och den fina blandningen av dåtidens pop-musik, naturligtvis även jazzmusiken. Jag minns dess ofta förekommande varning, som jag omformade till: "Wir geben eine Luftlagemeldung: Kein freundliches Flugzeug befindet sich über Deutschland. Ende der Meldung."

Vad var det som gjorde Atlantik så oemotståndlig? Analytikerna säger att det kanske var det enkla faktum att stationen spelade den förbjudna jazzmusiken, men kanske också för att man spelade upp den likaledes förbjudna Marlene Dietrichs hela repertoar.

Calais lär (*enligt New Military Affairs Symposium*) ha sänt parallellt på tre kanaler. Den lär ha startat 1943 och kom efterhand att vara igång nästan dygnet runt. På sändarsidan fick man förstärkning från USA. Där tillverkades en sändare med effekten 500 kilowatt, som utökades till 600 kW (världens då starkaste sändare?). Den sattes in för att slå ut de tyska rikssändarna. Det uppges att den slog igenom så pass att den dominerade mottagningen på tyskarnas enkla folkmottagare.

Jag nämnde ovan att det på kortvåg förekom enstaka allierade soldatsändare med nyheter och dansmusik av typen "American Expeditionary Station in". Denna sorts stationer låg dock på mestadels på mellanvåg, där de väl avsåg att endast betjäna soldaterna inom en räjong så långt markvågen hade täckning. Jag hörde åtskilliga av dem, med svag styrka. Här intill återges en lista som påstås omfatta dylika sändare som etablerat sig på före detta fasta stationer. Det må vara hur det vill med detta, men listan är intressant eftersom den omfattar några tillfälliga allierade soldatstationer runt krigsslutet, innan dessa samordnades under en gemensam AFN-förvaltning. (AFN = American Forces Network)

DXing växte snabbt i Sverige

För en skolgrabb som nyligen börjat ratta på kortvåg var allt spännande. Och spännande stationer fanns det som synes i listan ovan, både inom och utanför de officiellt tillåtna kortvågsbanden. Men jag visste inget om sådant. Jag hittade ju stationer "överallt". Jag minns att jag i mitt första brev till en station, det var till Ankara, skrev och frågade om vad ett våglängdsband var för någonting, alla stationer pratade ju om att de hördes på det ena eller andra bandet... Jag fick svar på frågan i det brevlådeprogram som gick över Ankara varje söndag, vilket leddes av en herre vid namn Nezih Manyas (med reservation för stavningen, såg aldrig hans namn i skrift).

Sett ur lyssnarens synvinkel blev förhållandena inom radion i Europa allt mer kaotiska. Jag började samla uppgifter om stationerna utifrån mitt eget lyssnande, och försökte rätta till alla ändringar i de officiella tabellerna. Sålunda uppstod i min loggbok under 1944 ett embryo till en "reviderad" lista över nytillkomna eller ändrade MV-stationer. En kopia av en del av detta embryo återges här. – Den låg till grund för en gedigen "bok" efter krigsslutet, i vilken jag under ett antal år successivt förde in allt som var av intresse, endera avlyssnat av mig själv eller omnämnt i DX-tidningar.

Rikt 18 Soldatsändare. 29/4 1945

Signaturen T. S. omnämnde i nr 16 några allierade soldatstationer, som undertecknad har avlyssnat en längre tid. Då det kanhända kan intressera Rikt:s läsare, ges här en liten tabell, som upptar några av dessa stationer med anteckningar om sändningstid, frekvens etc. så gott sig göra låter.

Ke/s	Mtr	Signal	Stationsnamn
1095	274	BLA 2	Station of the British Liberation Army
1409	213	AFN Paris	American Forces Network 6.00—1.00
1409	213	BLA 4	Station of the British Liberation Army
1429	210	AFN	American Forces Network AFN 9th Army 4.55—0.30
1449	207	AFN	American Forces Network, AFN 1st Army 4.55—23.00
1492	201.1	AFN	The Air Force American Expeditionary Station in Persia 6.30—23.50
1500	200		American Expeditionary Station in the field with the 7th Army 4.55—23.00
ca 198	—269	AAF	The Air Force American Station CIBIA
1530	196	AFN	American Expeditionary Station in the field with the 5th Army

Dessa stationer hörs bäst på kvällen och tidigt på morgnen och serverar jazzfierade och underhållningsprogram liksom AEFP vilket även ofta reläas. Förutom dessa finns det ett flertal svagare stationer som inte har identifierats ännu. De flesta sändare ovan begagnar sig med all säkerhet av erövrade tyska ster-stationer.

Eric Saremba.

		462.15	+	LIMOGES (FR) 100 KW	(ENL. UPPG. I OX-RADIO)
29.12.44	22.00	CIA 436	+	HOLLÄNDISK (ALLIERAD)	
29.12.44	21.20	CIA 438	+	TYSK	
29.12.44	21.50	CIA 440	+	TYSK SOLDATSTÄNDARE	UKÄNT, TÄLLENINGAR
30.12.44	22.00	CIA 432	-	FRANSK HERNESY	
31.12.44	22.30	CIA 428	+	SOLDATENS WEST	Tyska rikspr. Ibland eget program, mest sent.
21.6.44	22.55	CIA 428	-	TYSK OKÄND STN.	
21.6.44	22.55	CIA 434	-	Sold.-sender Italien	SLUT (ANGAVS EJ 28.11.44 I SÄNDN.)
29.12.44	21.40	CIA 420	+	TYSK SOLDATSTÄNDARE	
		415	-	LISSABON 50 KW	(ENL. UPPG. I OX-RADIO)
		CIA 430	+	RIGAR	LÄTTLAND
		CIA 442	+	TALLINN (?) ESTLAND	MUSIK, NH (ESTN, RYSKA)
21.6.44	22.30	CIA 461	+	TYSK MARSEILLE?	PR. FÖR SPANIEN (?)
		410	-	ATLANTIC	ENL. STAT-UPPG.
		391	-	RADIO ROMAN	(ENL. UPPG. I OX-RADIO, OKT. 44)
20.11.44	17.55	CIA 378	+	TYSK	NYH. 16.40 ALL. FÖR. FORCES FR.
20.11.44	17.40	CIA 371	-	RUMÄNIEN (?)	ENG. RIKSPR. (2.15) 15.25 FÖR. FR. TIDIGARE EGNA RADIO RUMÄNIEN (?) DANSMUSIK SLUT 14.00 (9.45)
2.7.44	23.15	365	+	TUNIS	VOCE DE LA ROMA LIBERA
24.12.44	23.55	CIA 369	+	RADIO TUNIS	SPANIEN PROGRAM SOM 4.28 M (DANSM.)
24.6.44	1.10	CIA 361	-	OKÄND	KATOLIK KATOLISKT, DANSMUSIK 4.45 (9.45) ENL. STAT-UPPG.
24.12.44	12.15	CIA 365	-	JENNEWEISK	
		360	-	ATLANTIC	
24.12.44	22.30-2.55	3409	-	PR13 BRASILIEN	ENL. STAT-UPPG.
		391	+	ATLANTIC	
20.12.44	22.35	CIA 373	+	TYSK SOLDATSTÄNDARE	ENL. ENG. SAMMA SOM KÖLN M.F.L.
24.12.44	22.15	CIA 329	+	BRÜSSEL (?)	NYH. ENG. SAMMA SOM KÖLN M.F.L. 11.00, DANSMUSIK DER BELGIEN 11.00 (9.45) 11.00

Utsnittet ur den första enkla listan täcker ungefär frekvenserna 650–910 kHz. Observera anteckningen "hörd 2.20-2.55" bland de sista längst ner gällande "PR13 Brasilien". Troligen var det en av de första transatlantiska stationer som jag hörde med sitt anrop Radio Inconfidência.

Intresset för att lyssna på kortvåg steg snabbt: Röster i Radios avdelning "För kortvågsslyssnare" följdes upp av exempelvis Sveriges Radioklubb som bildades 1944, och vid vars tillblivelse även Arne Skoog lär ha medverkat. Klubbens synliga huvuduppgift var att ge ut en tidning som varje månad distribuerades till medlemmar och till försäljning bl a via Pressbyrån. Tidningen hette DX-Radio, och den fanns tillgänglig åtminstone så sent som hösten 1956, då med ett tunt innehåll.

Det var emellertid först efter krigsslutet som DXingen verkligen exploderade. Den blev efter hand en "fluga" främst bland ungdomarna, av minst samma betydelse som it-ålderns nätspelande.

För oss i Europa var det början av maj som utgjorde det efterlängtade slutet, även om det för många runt om i världen var Japans besegrande som utgjorde det verkliga slutet på allt lidande. Jag har i en liten artikel häromåret berättat om hur jag natten mot måndag 7 maj 1945 (*i artikeln felaktigt angiven som lördag 5 maj*) med min enkla mottagare uppfattade storamiral Dönitz' kommuniké som sändes över en liten MV-station i Flensburg nära den danska gränsen: "villkorlös kapitulation" var budskapet. Det är nog svårt för dagens människor att verkligen förstå den känsla av lycka och lättnad som grep oss under det följande dygnet.

Expressens löpsedel måndag 7 maj 1945. Jag hittade originalet i fjol på Pythagoras Industrimuseum i Norrtälje och fotograferade av det efter bästa förmåga.

EXTRA
EXPRESSEN
Den nya kvällstidningen • PRIS 15 ÖRE
Måndagen den 7 maj 1945 Uppg. 3 Nr. 122 Stockholmsuppl. nr. 165

FRED i Europa

London, måndag (TT fr. Reuter)
Den tyskkontrollerade Flensburgradion
uppgav på måndagen att Dönitz beordrat
alla stridande tyska förband att kapitu-
lera utan villkor.

Radion förklarade att det är tyska radion. Vi sända nu ett meddelande som bekräftar att Schwarin von Sielow, ett tyskt fartyg, tyska män och kvinnor. — En tysk krigsflygare har i dag på ordar av storamiral Dönitz förklarat att alla stridande tyska förband skall kapitulera utan villkor.

Storamiral KARL DÖNITZ.
Hans uttalande att det var ett tyskt fartyg som hade kapitulert.

HERRMANN VON KROSIGK
— tysk krigsflygare och medlem av den tyska krigsflygningen som hade kapitulert.

**Tyska trupperna
avväpnas i Sverige**

På svenska sidan av svensk-tyska gränsen är de tyska trupperna nu väpnade. En tysk krigsflygare har i dag på ordar av storamiral Dönitz förklarat att alla stridande tyska förband skall kapitulera utan villkor.

Slutfärdiga damer i slagordstävlingen

Att DXa började ge utdelning...

När kriget var slut 1945 kom världen och Europa fysiskt mycket närmare oss: Gränserna öppnades mer och mer för resor (till en början med avsevärda restriktioner), med flygpostförbindelser och återöppnade fartygslinjer. För mig innebar detta att det blev lättare att komma i kontakt med människor runt om i världen. Att ha en "pen pal" för brevväxling med andra folk blev under de närmaste åren mitt sätt att "resa" och lära känna andra kulturer. Jag fick brevvänner bl a i Ungern, Spanien, Island, Japan, Australien och Uruguay. Kontakter knöts oftast genom förmedling av radiostationer. Jag skrev naturligtvis en hel del rapporter till dem för att berätta vad jag lyssnat på.

Att få en bekräftelse från en station i form av ett QSL, gärna med vidhängande foton, turistbroschyrer etc, var viktigt särskilt under mina första år som DXare. Mitt festligaste "QSL" från den här tiden var måhända när jag någon gång i november 1948 skrev till en mellanvågsstation i Spanien, minns inte vilken det var. Jag refererade ett program som sponsrades av "Rucoco", och frågade i brevet vad detta var för något. Svaret fick jag någon dag före julaften i form av ett kilotungt paket innehållande Rucoco: det var marzipangodis av finaste märke! – Någon verifikation från stationen kom aldrig.

Under de här aktuella åren, från början av 1950-talet, använde jag Philips-mottagaren på bilden. Den var känslig för svaga signaler och hade på kortvåg en hygglig bandspridning för att underlätta stationsinställningen.

Någon stor landjägare eller samlare av QSL från radiostationer blev jag aldrig. Hobbyn gav ändå så mycket annat i utbyte, och skicka lyssnarrapporter till alla man lyssnat på krävde för mycket arbete och pengar för porton etc. Det insåg jag när jag under ett halvår, oktober–mars 1953-54, skickade iväg 160 rapporter varav summa 67 svar kunde accepteras som QSL. Men visst blev det en och annan station man var ensam om att uppvakta, och visst ville man skryta i spalterna över fina fångster eller nyheter från både kortvåg och mellanvåg; med tiden handlade det mest om nyheter på mellanvågen. Men till detta återkommer jag. Jag engagerade mig nämligen under en tid starkt i den musik jag hörde från en del stationer. Först litet om musikintresset.

Musiken av lokal karaktär från de inhemska ("domestic") radiostationerna lyssnade jag alltså mest på. Mot slutet av 40- och början av 50-talet fanns det ingenting som hette världsmusik. Varje land hade sin egen folkmusik eller sina egna provinsiella toner, föga påverkade av nutidens allmänna rytmer som ofta har afrikanskt eller amerikanskt påbrå. – Därmed inget ont sagt om populärmusiken idag som kan bjuda på högtidsstunder tack vare musikanternas förmåga att smälta samman olika kulturers musik; denna musik utvecklas ständigt och kan föra musikkulturerna närmare varandra. – Men enkelt uttryckt så försökte jag lära mig att skilja emellan de olika radioländerna genom att lyssna på musiken. Det gällde alla världens radiostationers sändningar avsedda för den egna hemmapubliken, alltså både i öst och väst. I Afrika var det, bortsett från de norra länderna, nästan omöjligt att ratta in en station för hemmapublik. – Idag är det väl i Europa inte många regioner som slår vakt om sin "gamla" musik (och dess nödvändiga utveckling), men Irland, Grekland, Andalusien och vissa områden på Balkan kanske hör till dem?

Det här var på den tiden då det i en del DX-publikationer ibland nedlåtande skrevs om främmande länders musik som "infödingsmusik" eller "tarmgnissel". Och jag minns att någon gång på 40-talet skrev en förbryllad insändare i Rösterna i Radio att Faluns mellanvågsstation på eftermiddagen stördes av en mycket besynnerlig musik. Svaret var att det var en indisk station, som ibland slog igenom under perioder då de atmosfäriska förhållandena var gynnsamma för mottagning åt sydost. Musiken var av raga-karaktär, sådan musik som jag ibland hört på kortvågen och som jag tyckte om. Vad det ibland kunde svänga om den!

Vid början av 50-talet fick jag bekräftelse på att den indiska musiken minsann ingick i en sofistikerad musikkultur med gamla anor. Jag råkade nämligen på kortvåg från All India Radio ta in en programserie där en musikprofessor berättade på engelska om den indiska musikens uppbyggnad. Det var så komplicerat att jag gav upp att försöka förstå den teoretiskt. Men efter mycket lyssnande kunde jag med tiden ta åt mig så mycket av denna musiks karaktär att jag kunde skilja de morgonragor som då alltid inledde de indiska mellanvågsstationernas morgonsändningar, från de ragor som förekom på kvällarna. Detta skedde när jag under ett oräkneligt antal vinternätter lyssnade på indierna när de startade omkring 02 SNT. Jag hade nämligen tyckt mig finna att deras hörbarhet indikerade ett speciellt tillstånd i jonosfären som avvek från vad som var "normalt". Men det är en annan historia, som var lika intressant som musiken. Jag återkommer till detta...

På eftermiddagarna upptäckte jag att det gick att ta in stationer som spelade arabisk musik av olika slag. Återigen en musik som tilltalade mig. – Jag lärde mig sålunda att via radion så att säga med öppet sinne ta emot de tongångar och rytmer som inte alls lät som vår egen västerländska musik. Och samtidigt upptäckte jag att det fanns mycket att utforska på mellanvåg under eftermiddagarna, i samband med solnedgången och timmarna närmast därefter. Detta stod det knappast något om i DX-tidskrifterna.

Den arabiska musiken tar sig många uttryck beroende på varifrån man hör den, allt ifrån Bagdad till Marocko. Vet inte hur många versioner det finns av den arabiska lutan, ouden. Och sången... När "Österns Stjärna" Oum Kalthoum (det finns ett tiotal transkriptioner av hennes namn) under några årtionden gav sina konserter som gick live över radion i Kairo, gav hon även mig några oförglömliga fredagskvällar när hon sjöng för hela arabvärlden.

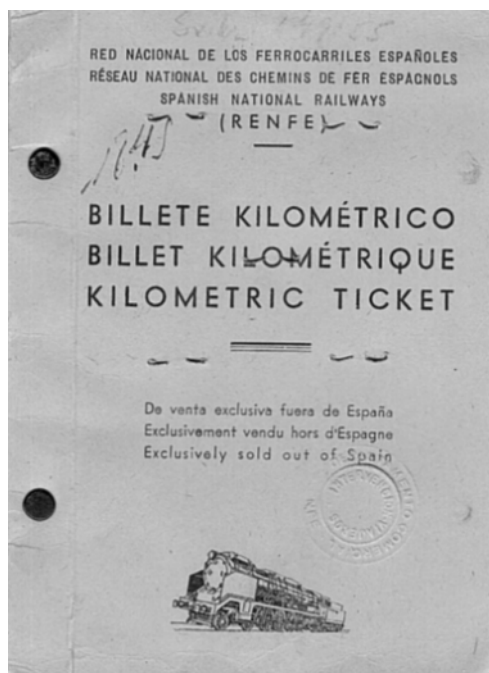
Främmande österländsk musik... Kinesiska operan! Vilken DXare har inte stött på den enkla variant av gammalt fint kinesiskt märke som under "kulturrevolutionen" fyllde Kina-eteren med musik till morgongymnastiken!

Innan jag började lyssna på österländsk musik lyssnade jag nog mest på hemmaprogrammen över mellanvågsstationerna i länderna på Balkan. Samtidigt upptäckte jag den rika folkmusiken i Spanien, särskilt den i Andalusien, och därifrån var steget inte långt till den delvis besläktade musiken i Karibien och Sydamerika.

För att få tillgång till grammofonskivor från utlandet – det här var innan det fanns bandspelare i marknaden – så bytte jag skivor med några brevvänner. Jag tillverkade en stabil trälåda av lätt träslag som precis kunde rymma upp till tre stycken 78-varvs grammofonskivor. Per båt eller flygfrakt (i de flesta fall till överkomlig taxa) kunde jag skicka svensk musik och få musik tillbaka. Jag har kvar några skivor, bl a tidig brasiliansk musik, tango m m från Argentina, samt några isländska barnvisor plus den stora isländska schlageren Á morgun komponerade av min dåtida brevvän i Reykjavik Ingibjörg Thorbergs, idag en 85-årig ikon i Reykjavik.

Andalusien... Det började väl med det märkliga förhållandet att stationen i Sevilla ibland kunde pressa sig upp till hörbar styrka på nattkröken. Den var en av få spanska mellanvågsstationer som ibland hördes. Det skedde endast när de oss närbelägna starka europeerna vanligtvis stängde för natten kl 23 eller vid midnatt. Sevilla avvek helt från kontinentens vanliga programstil, såtillvida att man under timmarna efter kl 23 direktsände dels flamenco, dels föreställningar av typen kabaret eller en sorts musikal (spansk *zarzuela* lärde jag mig långt senare) livligt påhujade av publiken till fram emot 2- 3-tiden på natten. Jag minns att en populär artist hette Lola Flores, skaffade småningom några skivor med henne.

Påskveckan var ett stort undantag i Sevilla. Jag hade då påsklov och kunde ha hörlurarna på mig hela natten igenom. Då lät det extremt konstigt: en sorglig musik jämmerligt spelad av bleckblåsare, ibland avbruten av entoniga solosånger som påminde om flamenco, och ibland publiksorl. Jag begrep ingenting. Detta måste undersökas!

Följaktligen köpte jag sommaren 1953 ett häfte billete kilométrico hos SJ för två personer, med kuponger tillräckligt för att successivt lösa in färdbiljetter för en 14-dagars tågtur runt hela Spanien från Irún till Barcelona (varifrån flyg bokats till Sverige). Det var en rundtur i ofta 40-gradig värme i början av augusti med uppehåll i bl a Madrid, tre städer i Extremadura, samt Sevilla, Granada och Alicante.

Ett första uppehåll gjordes i Pamplona i norr. Dagen efter ankomsten började San Fermin, då man släppte loss tjurar på avspärrade gator. Jag hade väl läst om detta i Hemingways "Och solen har sin gång" som utkommit 25 år tidigare. Blå-ögt skulle första kvällen firas i stans centrala danshak. Det visade sig vara en tillställning där bara unga män deltog. Det var testosteronstinna vitklädda machokillar i röda halsdukar som fridansade jotas aragonesas parvis mot varandra för att egga upp sitt mod inför det förestående mötet med tjurarna klockan åtta påföljande dags morgon. Min medföljande hustru, en svensk blondin bidrog allt för mycket till upphetsningen, så vi fick snabbt men värdigt lämna lokalen med några vänliga ord till personalen med tack för dansen.

I detta lilla häfte 15x11 centimeter här ovan till vänster, fanns, förutom foton av mig och min hustru, en massa kuponger som kunde lösas in mot tågbiljetter i 2 klass. Det fanns tre klasser i de flesta tåg i Spanien. Häftet jag köpte hos SJ omfattade 4.000 kilometer och kostade 1.120 pesetas och 40 centimos.

I Sevilla blev det bara tid för övernattnig för att på morgonen ta tåg vidare mot Granada. Fick inget påtagligt intryck av Sevilla, men kände ändå på något konstigt sätt att det här var en stad för mig. Följaktligen bestämde jag mig för att åka tillbaka. Det skedde 39 år senare. Då var det påsk som följdes av invigningen av den stora världsutställningen 1992, kanske någon minns den svenska paviljongen med den gråtande Gösta Ekman, paviljongen som sedan blev Måltidens hus i Grythyttan.

Vid detta påskbesök i Sevilla fick jag äntligen veta vad man har för sig i stan under påskveckan. Det handlar om sammanlagt 58 religiösa processioner som genomförs av lekmän från stans alla församlingar och några andra organisationer, vilka samlar drygt 60.000 deltagare, tio procent av stans befolkning. De åtföljs av stora orkestrar bestående mest av gamla blåsinstrument och sorgstämda trummor, allt för att påminna om Jesu lidande och död på korset. Ibland står en zigenare på en balkong och ropar ut sin smärta i en sångform som kallas saéta. Allt detta var vad jag hade hört på radio 40 år tidigare!

Jag återkom bl a vid påsktid flera gånger senare för att studera processionerna och även för att videofilma dem, senaste (sista?) gången 2008. Jag redigerade det hela till ett litet visningsprogram. – Creo que en Suécia soy yo el mas aficionado de las processiones de la Semana Santa en Sevilla (ok, HK?) – Tänk vad man kan uppleva tack vare Mellanvågen!

Min reaktion mot uppfattningen att den främmande musiken var infödingssånger och tarmgnissel resulterade i att jag gav denna uppfattning en känga när jag fick tillfälle att skriva ett antal DX-krönikor i en dagstidning. Det skedde vid den tiden när snart sagt varje tidning minst en gång per månad behandlade kortvågsslyssning. Det låter idag otroligt, men DXing hade då blivit en allmänt känd hobby, som främst vände sig till de unga. Och dem ville ju tidningarna inränga i sin läsekrets. Vilken tidning det var: Jo, syndikalisternas Arbetaren! Där hade jag en f d skolkamrat som var volontär på tidningen (det var innan det fanns journalisthögskolor) och han fixade så att även denna tidning följde med i DX-trenden.

Tillåt mig citera vad jag en gång skrev i en klubbtidning om två av mina trevligaste minnen av DXingen. Det första passar in här eftersom det handlar om musiken. Det hände julnatten 1953, då förhållandena i Kuba nog var ganska annorlunda dem som råder idag...

"Julnatten 1953. Start klockan 01. Midnattsmässorna från europeerna har det besvärligt, ty starka transatlantiska stationer pressar sig igenom. Värst är det på de höga våglängderna 550-800 kc/s.

– På 640 kc får man via CBN höra hur julen firas vid en kanadensisk väderleksstation i närheten av Nordpolen. "Silent night, holy night"... Gång på gång ljuder denna, i Crosbys tappning omväxlande med orkesterversion.

Aldrig är de nordamerikanska stationerna så lätta att rapportera som under julnatten. Kl 03.56 noteras sången över WAPA San Juan, Puerto Rico 680 kc, som denna natt i timtal dundrar in med QSA4-5. Några minuter senare hörs den även över WKAQ i samma stad på 580 kc, följd av ölreklam.

– Grannlandet Dominicas HI3T 620 kc håller en sansad takt, natten till ära. Bara stillsamma mambo boleros, till exempel "Adiós, ya me voy". I likhet med övriga stationer denna otroliga natt ligger styrkan nästan aldrig under QSA3. Men vid 4-tiden får HI3T sällskap på frekvensen: Radio Caracas anrop blandar sig med "La Voz Dominicana", och litet senare blir blandningen treenig, då en (tyvärr oidentifierad) kuban spelar mambon "Cuba hermosa".

– Kuba... Detta sällsynta MV-land (*det var på den tiden svårfångat*) tar denna natt skadan igen. En "vanlig" lyssnare som dennas morgon slår på radion vid 5-, 6-tiden skulle säkert bli förvånad över att det hörs så många stationer på mellanvågen. Ty rena europastyrkor har de, alla kubanerna. "Aquí Circuito CMQ de Radiocentro" går in utan ansträngning kl 05.00 över både Havannasändaren på 630 kc och relästationen i Santa Clara på 640 kc. Andra kubaner som går fint är CMHI (570), CMCY (590) och CMBC (690). Musiken från Kuba denna natt är en överraskning. Den består av ytterst melodiska och rikt facetterade julmelodier av folklig typ som jag aldrig förr hört från Latinamerika. Det mest fascinerande är kanske orkestersättningen, där en flöjt spelar huvudrollen.

– Stationerna myllrar, varje kanal är upptagen. Många förblir anonyma, några identifieras, t ex VOCM (New Foundland 590 kc), CJFX (580), CFCY (630), WOR (710) och WGN (720)."

Ovan skrev jag att jag skulle skryta med fångster... Som motvikt mot de musikaliskt stillsamma fångsterna julnatten 1953 återger jag ur samma artikel vad jag skrev om juldagen 1954. Då hade jag fått smak för östliga stationer som dök upp hos mig i massor under de här åren då det var topp i den elvaåriga mellanvågscykeln.

"Juldagen 1954. Förutom att bjuda på excellenta Amerika-konditioner på natten var denna dag en av mina bästa ifråga om radiovågor österifrån. Vid sidan av de vanliga ryssarna i Asien och indierna noterade jag ett dussin andra, många nykomlingar. Peking gick först på 640 kc, så pass kraftigt under Prag vid 15-tiden att den stundtals bröt igenom tjecken. Kina-program hördes även på eftermiddagen och omkring midnatt på 680, 1300, 1320 och 1430 kc. Taiwan sände körsång till kl 15 över 125-kilowattaren BED2 på 750 kc.

– Men även Japan, som numera är så gott som förvunnet, bröt igenom. På 830 kc (JOB Osaka) sjöng en damkvartett strax före kl 15 något som liknade julsånger. JOLF (1310) var den ojämförligt starkaste. Från omkring 15.15 och en hel timme framåt höll den nästan konstant en styrka på QSA 4-5. Men eftersom programmet bestod av oförberedda talares klubb, var det lite krångligt med rapporten... Andra japaner var JONR (1130) och JOTB (1330).

– På 1320 kc avslöjade mellanvågen sina möjligheter när den är som allra bäst (dvs under solfläcksmimum). Här slog först Kinas Wuhan igen butiken strax före kl 15. Kvar låg då en svag station som talade japanska. Enligt WRH fanns det tre NHK-relän med 250 watt vardera, som alla sände samma program, en uppgift som på min brevförfrågan bekräftades från NHK. När dessa slagit igen med anrop och nationalsång kl 15.33 fanns det fortfarande *två* (synkroniserade) och ytterst svaga stationer kvar på frekvensen. Programdetaljerna var för oklara för att bidra till identifiering eller acceptabel rapport, men

aktuella listor kunde för denna tid på dagen som troliga stationer endast ange en AFN-sändare i Korea samt en station i Perth i Västra Australien. – Det är omöjligt att säga något om de två stationernas identitet. Men de jonosfäriska förhållandena denna dag var så exceptionella att det borde ha varit möjligt att även ta västra Australien på mellanvåg. Vid 15-tiden råder det vid denna tid på året mörker hela vägen därifrån till Sverige via den "närmaste" vägen över Asien."

I ett tidigare avsnitt har jag nämnt att jag linjerade upp en bok med rejält utrymme där jag kunde införa allt som var intressant på frekvenserna. Här återger jag det som under några år noterades i denna bok på frekvensen 1320 kHz. I kolumnen närmast till höger om stationsnamnet noterade jag när jag själv hörde stationen. I tre kolumner därefter hänvisas till utländska källor. Intressantast är väl idag de två sista kolumnerna till höger: De anger när stationen hörts enligt Etersvep, med uppgift om vem DXaren var: HN=Henrik Nilsson (Klemetz), SD=Staffan Danell, IG=Inge Gustafsson, LR=Lars Rydén, BE=Bengt Ericson och OJ=Odd Johansson (Påg).

1318 2/1319	EFE8	R. Falange de Alicante	11/2-54 27.12.54.			10/56	HN
1320		Paoting, China				3/56	HN
1320		Shantung-prov, China				10/56	HN
1320		Wuhan, prov. Hupei	10/55 9.12.54.			12/55	c.m. midnatt; SD
1320		Japan (3 relativt str)	25.12.54.			5/0ff 1522	
1320	CKNW	New Westminster, B.C.	5kW			3/56	IG (QSL)
1320	KELO	Sioux Falls, S.D.	5kW			1/55	S.D. (QSL i:a Europa)
1320	WEBC	Duluth, Minn.	5kW 14W			1/55	S.D. (QSL i:a Sverige)
1320	WARA	Athleborough, Mass.		53			
1320	WHP	Jacksonville, Fla.	5kW	53 9/55			
1320	WRIO	Rio Piedras, P.R.	1kW	12/55 22.11.54. 54/11 53		11/56 1/55 11/55	SD, LR; BE
1320	WAS	Pittsburgh, Pa.	5kW		DH/56		
1320	KCRA	Sacramento, Cal.	1kW 5kW			11/56	SD
1320	KDYL	Salt Lake City, Utah				11/56	SD
1320	HJFO	Cartago	0,75kW			1/55	SD
1320	ZYG2	Goiania	2kW			8/56 7/56 4/55 6/56	BE
1320	CW39	Paysandu	0,5kW		54		
1320	LT10	Santa Fe		53			
1320	OAX41	Lima	0,25kW			10/56 9/56 4/55 11/55	SD; OJ

Hur det var för sextio år sedan

Att DXa började ge utdelning... Så lydde inledningen till mitt föregående avsnitt av minnen. Därefter borde jag ha slutat. För nu kommer jag in i en epok som borde heta "**Hur det var för sextio år sedan**". Den handlar i stora drag om mina erfarenheter inom DX-hobbyn på 1950-talet, som jag även snuddat vid i tidigare avsnitt. Jag kan emellertid inte låta bli att berätta, när jag nu fått chansen... För 50-talet och även 60-talet blev verkligen betydelsefulla för mig, liksom för hobbyn: Det var då DX-ing nådde höjdpunkten som fritidssyssla i Sverige.

Från 1953 var den ledande tidningen med mellanvåg Radioklubben Universals Etersvep, som hade ett omslag med tryck som varierade med varje nummer.

Det expansiva 1950-talet

Jag hade nu nått den ålder (född 28) när jag kanske måste lägga DXingen på hyllan för att börja försörja mig. Efter lumpen, något års sjukkonvalescens plus ett år med tråkigt sitta-stilla-kontorsjobb bestämde jag mig hösten 1951 för att ta mig i kragen och göra något åt min situation. Som latinstudent ansågs man vara nästan predestinerad till att bli lärare, präst eller jurist. Men ingetdera lockade. Alla för mig intressanta yrken förutsatte examen på den sk reallinjen. Jag skrev in mig på universitetet i Uppsala för att läsa vidare i engelska och franska, för det kunde man kanske ha någon nytta av i framtiden.

Jag hade gärna velat fördjupa mig i spanska också, som jag fått grunderna i genom att följa den enda språkkurs som radion ditintills erbjöd: en halvtimme varje söndagsmorgon under två terminer höst och vår 1950-51. Men nix, sådan utbildning erbjöds inte vid det mossiga lärosätet.

Det gick långsamt med språkstudierna, annat tog över. Inför sommarsäsongen 1952 hade jag i Stockholm gått en kurs för blivande reseledare, ett jobb som ingen dessförinnan hört talas om. Kursen ordnades av den då framgångsrika Ungdomens Resebyrå som sedan några år bedrev resor till södra Europa. Byrån ordnade regelrätta charterresor, fastän det ordet då inte var uppfunnet. Svenska ungdomar fick för första gången i sitt liv en chans till resor med allt inkluderat, dvs inkvartering (standard motsvarande den på vandrarhem), mat, utflykter och reseledare. Under sommarhalvåret 1952, 1953 och 1954 hann jag avverka ett femtontal 14-dagars resor med start i Köpenhamn, nästan alltid per tåg, till främst Frankrike men också Spanien och till sist, i oktober 1954, till Algeriet. Detta land avsågs bli ett nytt chartermål, men förgäves, det var två månader innan algerierna startade sitt befrielsekrig mot Frankrike. (Anm.: Ungdomens Resebyrå stod år 1954 för resor till 16 olika resmål, vilket jag redovisat i en redogörelse på nätet under "Kommentarer..." till boken "Charterhistoria" av Thomas von Seth.)

DXandet fick maka på sig även under några kommande somrar, då jag hade andra jobb. Det fanns alltid tillfälliga jobb att få, och ofta fick man bra betalt till nytta för studierna, fastän man saknade egentlig utbildning eller praktik; i Sverige ropade man på arbetskraft eftersom det krigshärjade Europa ropade på svenska varor.

Det fanns mörka moln vid horisonten. Det kalla kriget var över oss, Koreakriget, konflikter i Congo, Berlinblockaden. Över allt detta ruvade atombombssvampen, som man kunde läsa om i den lilla förnumstiga broschyren "Om kriget kommer". Det medförde att man i väntan på nästa storkrig skulle ta för sig så mycket av de möjligheter som gavs, under den expansiva tid som nu börjat.

Den explosiva utvecklingen av rundradio över hela världen bidrog till det snabbt växande intresset för DXingen. Många tekniska tidskrifter och radioföretag insåg detta. Arne Skoog hade fått ut sitt första veckoprogram Sweden Calling DXers på engelska över Radiotjänsts Utlandsprogrammet redan 28 februari 1948. Andra stationer tog efter med DX-program på engelska, som vi svenska DXare gärna lyssnade på. Arne Skoog fick några utländska stationer att sända DX-program på svenska som han själv redigerade och spelade in på band som skickades till respektive station.

Sveriges Radioklubb utgav redan 1944 DX-Radio som höll ut till 1989. Och intresset för DXing på kortvåg blev så stort att samma klubb år 1945 vågade satsa på en särskild tidning, Kortvågsslyssnaren, enbart för dessa fantaster. Den bestod dock bara några år, upphörde 1947. För tidningen Teknik för Alla blev dess Eterklubb (TfAE) för många ungdomar en inkörsport till hobbyn, i medlemsregistret lär det efterhand ha registrerats tiotusentals medlemmar.

Det bildades under 1950-talet en mängd lokala lyssnarklubbar i Sverige, kanske med klubbar i USA, Nya Zeeland och England som förebilder. Många klubbar blev dagsländor, med kortvarig överlevnad. Mot slutet av 50-talet kan det ha rört sig om närmare hundralet aktiva klubbar. De flesta gav ut bulletiner mest om kortvåg, som främst vände sig till de egna medlemmarna.

En typisk DXare i början av 50-talet: MV-DXaren Stig Yge med sin AGA1771.

De förbättrade kommunikationerna gjorde det möjligt för oss att skaffa tabeller och tidskrifter med tips om DXing världen över. Från Nya Zeeland kunde man från NZDXRA köpa den årliga "Radio Calls of the World". Kanske var det från dem jag exempelvis köpte en spritduplicerad förteckning över mellanvågsstationerna i "Asia and Pacific". (Spritduplicering var en teknik som lanserades samtidigt som andra numera självklara kopieringstekniker var under utveckling.) Det tog visserligen några månader för den tunga listan att komma hit med båt. Men vilken tabell! Där fanns massor av stationer som ingen här tidigare hört talas om, och som inte heller fanns med i World Radio Handbok som då var på uppgång

(den startades 1946). Minns t ex min förvåning över att i Thailand hade varje vapenslag, ja nästan varje general av hög rang, egna radiostationer på MV. Thailand betraktades som mycket exotiskt, det var okänt, hade inte blivit mål för dagens svenska semesterdrömmar.

Tillgången till tabeller och publikationer med tips gjorde att jag med tiden kunde slopa en del av mina egna tabelluppföljningar om vad som hände på mellanvågen. Explosionen av nya MV-stationer i USA kunde man bl a notera i den lilla behändiga White's Radio Log som gavs ut kvartalsvis. En annan uppskattad tabell över olika kontinenters mellanvågssändare utgavs av Carrol H. Weyrich i USA. – I de amerikanska och nya zealändska DX-tidningarna läste jag med förvåning om Beveridge-antennerna av många hundra meters längd som redan före kriget hade gjort det möjligt för DXarna att plocka in transoceana mellanvågsstationer.

Så hamnade jag i rätt MV-fälla!

Störsändarna förstörde mycket av nöjet på kortvågen. På dagarna skulle jag gubevars ägna mig åt studier. Men på nätterna... då avlöstes pluggandet av intensiv lyssning, och vad passade nattetid bättre än mellanvågen! Där fanns det inga störsändare, och enligt vad all expertis då hävdade måste det vara mörker mellan sändare och mottagare för att mellanvågorna skulle komma fram. (En sanning med modifikation visade det sig så småningom...) En annan fördel var att under de här åren förekom det knappast några störningar från elapparater. Det fanns ju inga små elaka transformatorer för mobiler och annat av dagens brummande sattyg. Elmotorer och andra störande elanläggningar skulle enligt lag vara avstörda. På mellanvågen fanns nämligen de stationer som varje svensk dagligen skulle ha rätt att lyssna på ostört via någon av Radiotjänsts (egentligen Televerkets) sändare. Gick det inte att ta in detta program hyggligt, så ordnade man det så i många av våra glesbygder att det sändes per trådradio över telenätet.

Bland klubbtidningarnas redaktörer fanns det några vilkas ambitioner var att göra tidningen eller bulletinen riksomfattande. Hur skulle jag hitta den tidning som bäst passade mina behov? Jag minns inte säkert hur det gick till. Men Arne Skoog hade sitt finger med i spelet... Någon gång i maj 1952 var jag hembjuden till honom i Danderyd där han bl a intervjuade mig om hur jag lyssnade på mellanvåg (och kortvåg!) med hjälp av en egenhändigt byggd kristallmottagare 1944. Det programmet sändes från OTC i Leopoldville samma månad. Kanske var det något senare som jag hos Arne fick träffa en då framgångsrik DXare vid namn Lars Rydén. Anledningen den gången var antagligen att Arne behövde material att spela in för

sina DX-program. Ett resultatet av träffen blev fortsatta kontakter mellan mig och Lars Rydén (LR), en kontakt som är aktiv ännu i dessa dagar.

Från vänster: Lars Rydén, Arne Skoog, Jan Erik Räf. Fotot taget på Sveriges Radios Utlandsprograms provisoriska lokaler i en f d militärkasern på Valhallavägen.

Etersvep. Jag ger här en relativt utförlig beskrivning av situationen under ett antal år från januari 1953. Då gav den nybildade Radioklubben Universal ut det första numret av Etersvep. Med tidningen ville klubben tillgodose alla intresseriktningar inom DX-hobbyn. Mellanvägen kom emellertid att få en allt mer framträdande plats. De DXare som slöt upp som bidragsgivare till MV-sidorna blev till stor del specialister spridda över hela landet. Även sedan Etersvep lagts ned blev denna grupp tongivande och fortsatte som en sammansvetsad grupp fram till våra dagar. Arctic Radio Club och MV-Eko kan direkt härledas till starten av MV-sidorna i Etersvep 1953. Alltså ett 60-årsjubileum under detta år 2013!

Redan i januarinumret 1953 fanns en halv sida om MVDX-ing, författad av Lasse Rydén. Han presenterade i allmänna ordalag mellanvägs-DXingen med exempel på hörigheter, t ex Hashemite BC Station, brassarna PRG2 och PRG3, CX16 Radio Carve, etc. Han nämnde att de vanligaste jänkarna var WTOP 1500 och WPTR 1540. Lasse inviterade läsarna att sända in MV-tips.

Etersvep hade det vanliga A4-formatet med ett tryckt omslag, medan inlagan var framställd med ett dåtida enkelt förfarande, i likhet med flertalet svenska klubbtidningar. Varje A4-sida "sattes" genom att med dåtidens skrivmaskin utan färgband "skriva" eller "knacka in" texten på en så kallad stencil. Stencilen utgjorde tryckoriginal i en tryckpress (den kunde vara handvevad) som kunde ge åtskilliga hundra exemplar med svart tryck. – På stencilen kunde man också med ett spetsigt föremål rita in enkla figurer. Tryckning och distribution av tidningen skedde i källaren i Lasses föräldrahem. Även jag var en tid engagerad i arbetet.

Framställning av Etersveps textsidor i källaren hemma hos Lasse Rydén. Klubbens ordförande Gunnar Friberg vevar stenciler, medan Janne Räf stämplar adresser på kuvert från stansade metallplåtar.

I nr 3 löd Lasses rubrik "Den nya given..." och fortsatte: "...bland de svenska DXarna är tydligen mellanvägslyssning. Eller rättare sagt MV upplever en renässans. Är det intresset för MV i utlandet som spritt sig hit? Många länder, t ex Nya Zeeland lyssnar mer på MV än kortvåg. ... Man hör i alla fall minst lika mycket DX tycks det. Så har exempelvis vår trogne medarbetare "down under", Ian Hardwick, veries från inte mindre än 328 mellanvägsstationer i 33 länder. De "bästa" anser han vara USA och Canada och europeiska, bl a Ungern och Jugoslavien." I sin kåserande stil talar Lasse om att Tunisien med brev bekräftat en rapport på deras arabiska program på 962 kc och tillägger: "Eftersom detta land hör till dem

som bara kan fångas på MV, blir verisen desto trevligare." – För många landjägare ett särskilt skäl till att ägna sig åt mellanvågen!

Tipslämnarna lät inte vänta på sig: I nr 4/53 dyker de första bidragsgivarna upp: Arvo Widell, Växjö, och Harry Albinsson, Romelanda, vilka rapporterar både Nord- och Sydamerika samt norra Afrika, där Arvo rapporterar QSL från FBS i Tripolis och Harry ett från FBS i Fayid, Suezkanalzonen – minsann ett exklusivt DX-land! "... som kan bli desto värdefullare nu när engelsmännen ser ut att få ge sig iväg."

I nr 6 dyker Ullmar Qvick upp (som just klarat sin studentexamen!). Ullmar kom att bli en flitig bidragsgivare i många nummer framöver. Lasse måste inskränka den kåserande stilen för att istället redovisa tips och QSL i tabellform. En enda sida för mellanvågen blev snart två sidor, ibland mera. Mot slutet av 1953 var det i genomsnitt ett tiotal bidragsgivare till MV-spalten, och kvantiteten och kvaliteten på hörigheter växte snabbt. Lasse experimenterade med olika tabeller, som efter hand kom att påminna om de uppställningar som vi MV-DXare har vant oss vid i Ekot sedan långt tillbaka.

I början angavs våglängden för stationerna (med undantag av Nordamerika). Detta var troligen en kutym som tagits från de brittiska DX-tidningarna. Men i nr 8/53 övergick Lasse till kc/s.

Till decembernumret 1953 skickade jag för första gången egna tips, inkluderande följande ganska originella iakttagelse: "Indien och Sydamerika samtidigt på samma frekvens – det händer sannerligen inte varje dag! I slutet av november fadade VUB7 och PRE9 ihop på 1200 kc. Samtidigt kom Indien in på ungefär 1020, 1230 (Bombay), 1300 och 1330 kc, alla omkring 03-0345. Den på 1300 kc lät förresten höra av sig igen vid 1630-tiden."

Från och med nr 1/54 blev det fart på tipsandet, och de 14 bidragsgivarna var lyriska över "enastående konditioner över den gångna julhelgen". (Se även vad jag skrev i mina minnen nr 3, om Juldagen 1954.) För Lasse blev det, trots utökat utrymme, allt svårare att få med alla intressanta tips och uppgifter om QSL, med åtskilliga som gällde "ffg rapport från Sverige", ja till och med "från Europa". Lasses arbete med att visa hur intressant det kunde vara att lyssna på mellanvåg hade alltså burit frukt!

FORCES BROADCASTING SERVICE
MIDDLE EAST
HQ: FBS-CANAL-ZONE EGYPT
No. 1 FBS-TRIPOLI
No. 2 FBS-FAYID
No. 3 FBS-BENGHAZI

TRANSMITTER TYPE G36
(RED-FUN. Fr. 12 watts 412)

FBS AERIAL MARCONI

RADIATED POWER 1200 WATTS

Thank you for your report concerning our transmissions on 341 Meters
281 kJcs covering the period 0430 hrs to 0445 hrs
on November 12, 1953

The contents of your reports have been checked with our Station Log for that day and found correct. May we take this opportunity of wishing you good luck and happy listening during 1954.

TECHNICAL OFFICER *[Signature]*

PSN 61/GHQP MELP 171/10003-53

CIRCUITO CMQ

FINAR DEL RIO CMQB 835 KC. 1,000 W
HABANA CMQB 835 KC. 1,000 W
GDCO 8,335 KC. 5,000 W
SANTA CLARA CMQB 835 KC. 10,000 W
CAMAGUEY CMJL 835 KC. 10,000 W
HOLGUIN CMJL 735 KC. 10,000 W
SANTIAGO CMJL 835 KC. 1,000 W

HABANA CMQB 1330 KC

EL CIRCUITO CMQ LE AGRADECE SU
CMQ NETWORK GREATLY APPRECIATES YOUR
REPORT DE ESTA FECHA:
REPORT OF: December 15, 1954

Två "typiska" QSL från början av 50-talet, ur Lasse Rydén's samling.

De goda lyssningsresultaten hängde samman med att vi befann oss i slutstadiet av en topp i en typisk 11-årscykel med mestadels låga störningsnivåer från solfläckarna. Jag var troligen den ende som hade upplevt goda mottagningsförhållanden under de goda solfläcksåren elva år tidigare. När man mot våren 1954 klagade över dålig mottagning skrev jag bl a (i nr 6/54): "Förtvivlas ej du lilla hop... Vi befinner oss fortfarande i nådenes goda DX-år 1954... Jag har suttit och rotat i gamla loggar från tidigare år, då det inte fanns mycket att hämta under vintern, men då det faktiskt kunde gå finfint under sommaren, som egentligen är mest lämpad för kortvågen. Se här några exempel: Natten till 3 juli 1945 noterade jag 28 sydamerisar från midnatt till omkring 0230, med brassar och övriga fördelade ungefär fifty-fifty. Senare, den 31 i samma månad, antecknade jag 41 stycken, och likadant var det så gott som varje natt den sommaren. I augusti tillkom en del yankees och mellanamerikanare. – År 1947, i slutet av juli (ett annars dåligt år för MV-DX) hörde jag flera nätter WTOP, WMEX, KXEL, WWVA och några till från 02-tiden till 0245, då det var fullt ljust ute. Solen gick upp 0305. En del sydamerisar gick samtidigt. – April och maj tycks i allmänhet ha varit svaga månader de där åren. År 1950 noterade jag, samtidigt med goda förhållanden på kortvåg, exempelvis 18 juni en massa brassar kl 0130, och den 11 juli var nästan alla frekvenser från 1150 till 1500 kc upptagna av sydamerisar."

Lasse avslutade vintersäsongen i juninumret 1954 genom att lämna litet statistik över vad vi hört under vintersäsongen, från 1 oktober till 30 april 1954. Han hade goda kontakter med bl a engelsmännen och jämförde med dem. Här är ett sammandrag av hans statistik över utomeuropeiska stationer.

Nord-	Mellanamerika	Sydamerika	Afrika	Asien	Pacific	Summa
Sverige	120	104	17	2	3	266 (i 42 länder)
England	174	88	23	8	2	295 (i 35 länder)

Vid den här tiden hade jag börjat göra en mängd observationer som föreföll avvika från de villkor för mellanvågornas utbredning som gällde enligt "gamla sanningar". Och bland tipsen kom det efter hand enstaka hörigheter som föreföll helt strida mot dessa "sanningar". Det var inte bara "mörker hela vägen mellan sändare och mottagare" som kunde ifrågasättas. Redan det enkla faktum att de kraftiga VOA-stationerna i östra Asien kunde uppfattas hemma hos mig redan strax efter tolvslaget mitt på dagen, flera timmar före solnedgången, var ett starkt indicium för att det kunde finnas okända förutsättningar för mellanvågornas utbredning.

Något som vi verkligen kunde grubbla över var om inte förhållandena kunde vara mycket olika i skilda delar av vårt långa land. Det var ju självklart att en rymdvåg från en station på kontinenten inte alls hördes med samma QSA i Skåne som i Lappland. Därför kunde man inte uttala sig kategorisk om vad som egentligen kunde vara hörbart i den ena eller andra landsändan. Detta exempel gällde det enkla fallet där radiovågen bara reflekterats, avböjts, en gång på vägen till den svenska mottagaren. Men vad kunde då gälla när det kom vågor från sändare långt utanför Europa-räjongen?

De här problemen antogs kunna belysas om vi DXare gjorde samtidiga studier av mottagningen under viss fastställd tidsrymd. Engelsmännen utlyste dylika som de kallade SLP, Short Listening Period, som omfattade åtskilliga timmar. Dessa ledde, såvitt jag kan minnas, inte till några resultat. Perioderna var väl för omfattande. De måste istället begränsas i både tid, till några minuter, och i rummet, dvs till några enstaka frekvenser som alla borde lyssna på samtidigt. Sådana avlyssningar kom också till stånd i Sverige några år senare, vilket jag beskriver i ett senare avsnitt i mina DX-minnen där jag resonerar över vågutbredningen. Men här kan jag sammanfatta att vi fick som resultat att mottagningen i olika delar av Sverige kunde vara mycket olika vid en och samma tidpunkt. Den ene DXaren kunde alltså från sina resultat inte bedöma vad som hördes hos de andra som lyssnade vid samma tillfälle!

De här erfarenheterna – som vi hade på känn existerade – fick vi så småningom orsak att begrunda när det dök upp ett och annat lyssnartips som ställde de så kallade sanningarna på huvudet. Första gången detta hände var väl när en av de flitigare bidragslämnarna Bengt Carlsson, boende i Halmstad, i nr 5/54 meddelade att han fått brev från VQO Salomonöarna som sände på 1030 kc/s med 400 Watt. Han skrev inte

direkt att det var ett QSL, men det var svar på en rapport daterad 22/2 1954. Hans rapport var den andra stationen fått tillsammans med en från New Jersey i USA.

Min favoritstation.

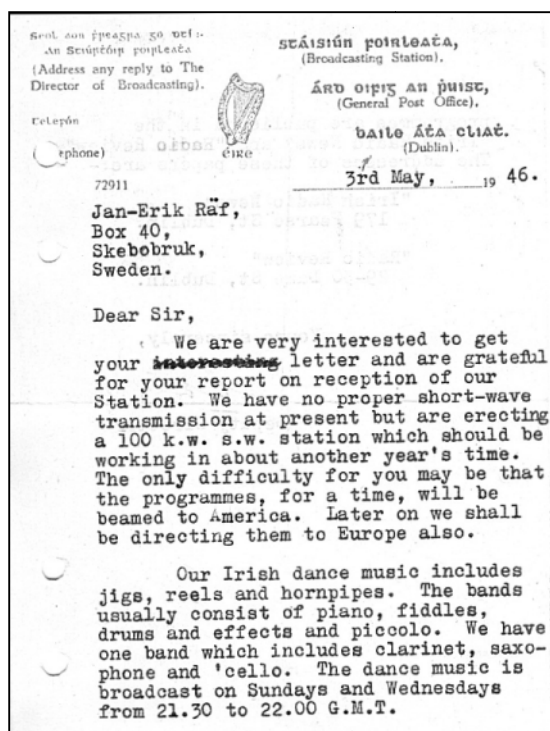
Den station, som framför alla andra blivit min favoritstation, är den nya CHTA tillhörande CBC, the Canadian Broadcasting Corporation på 15220 kc/s = 19,71 m. Stationen uppger visserligen våglängden 19,67 m, men 15220 kc/s blir ju 19,71 m. Dess stationsort är än så länge obekant. Att den blivit min favoritstation beror på att dess program är av högsta kvalitet, såväl konserterna som den lättare underhållningen. Sändningen börjar kl. 11.45 svensk tid med en nyhetssändning på engelska och fortsätter kl. 12.00 med ett tyskt program, som varar till kl. 12.30, då ett program för kanadensiska krigsmakten vidtager. Detta inleds med en kvarts underhållning av det lättare slaget, och kl. 12.45 följer en nyhetssändning på engelska. Kl. 13.00 kommer åter underhållning. 13.15 sänds nyheter på franska och 13.30 spelas populärmusik, även denna programpunkt riktad till franska lyssnare. Mellan 13.45 och 14.15 slutligen en grammofonkonsert, som varje dag omfattar verk av kompositörer från två eller tre länder. CHTA är under hela sändningstiden störd av ett envist knattrande, men fram emot 13-tiden brukar stationen överrösta detta och uppnår sedan en styrka, som oftast uppgår till QSA 4-5.

Jan-Erik Räf, Skebobruk.

Samme man avslöjade i nr 11/54 att han fått ett brev från en australisk station 3CV på 1470 kc/s i trakten av Melbourne som han skulle ha hört den 26 juni kl 0340-0358 svensk tid. Brevet skrivet av stationens manager, själv radioamatör, formulerades "att det verkar mycket sannolikt att Ni hörde denna station", men han påpekar också att signalen måste ha gått genom dagsljus omkring halva avståndet Australien-Halmstad.

På Röster i Radios sida för kortvågsslyssnare tog man ibland in bidrag från läsare under rubriken "Min favoritstation". Dessa honorerades med inte mindre än kronor 5:-, ett avsevärt belopp i januari 1945 när jag fick denna notis införd.

Jag blev mellanvågsredaktör

Från januarinumret 1955 av Etersvep lämnade Lasse Rydén över redaktörskapet till mig. Lasse skulle ta studentexamen och sedan göra lumpen. Han lämnade över en tidnings- avdelning som hade funnit sin form och fått DXare att helt eller tidvis ägna sig åt mellanvågen. Till januarinumret bidrog sålunda åtta DXare med späckade rapporter. Ungefär 240 stationer omnämndes på de två sidorna vi fick den gången, varav ett hundratal i USA (ett fåtal med prefixet K..., dessa var inte så vanliga på den tiden) och ett 60-tal i Mellanamerika och Sydamerika.

Själv bidrog jag främst med en laddning mer eller mindre identifierade stationer i östra Asien, de flesta i Japan och Kina. Jag lyssnade då mest i Roslagen någon mil innanför Ålands hav, och jag var benägen att tillskriva detta läge vid ett hav i öster som en bidragande orsak till att jag ofta hade mycket god mottagning av stationer i östlig eller sydöstlig riktning.

T.v. Det här var ett av mina allra första svar från en radiostation. Som synes var det bl a mitt musikintresse som motiverade verifikationen.

Med mina tips från bl a Japan och Kina blev jag för en tid litet av en specialist på Östasien. Från Japan fick jag många fina brev och vackra QSL-kort, en del "First from Sweden/Europe...". Kineserna hade tidigare varit svårflörtade. Många DXare fann väl liksom jag att Radio Peking hellre svarade genom att skicka boken Maos lilla röda plus foton och info om Kina. Ibland fick man svaret "dina uppgifter stämmer inte med vårt program". Och några uppgifter om mellanvågssändares frekvenser eller effekter lämnades inte ut. Kanske med tanke på rikets säkerhet...

Jag samlade emellertid ihop mina avlyssningar av stationen i Wuhan på 1320 kc under nästan två månader över nyåret 1954-55. Kunde ge hyfsade rapporter om programdata och hörbarhet för tio dagar, och uppgifter om 16 tillfällen då jag försökt ta in stationen utan att lyckas. Den tresidiga rapporten tillsammans med en lista över samtliga de kinesiska frekvenser jag avlyssnat gick till Wuhan, med begäran om uppgifter om vilka dessa stationer var. Det kom ett vänligt brev från stationen med dessa uppgifter ordentligt ifyllda. Det ledde dels till att jag kunde skicka rapporter till en del av dem och få svar, dels till att mina uppgifter kunde skickas till O. Lund Johansen för publicering i World Radio Handbook.

Det här är ett litet exempel på hur vi redan då kunde bearbeta radiostationerna för att få bättre data även avsedda för handböckerna. Mina kompisar bland MV-DXarna blev under många kommande år ovärderliga bidragslämnare till WRH på skilda områden, vilket framgick av bokens förteckningar över samarbetspartners.

I de kommande numren 1955 var det fortfarande fullt av DX-tips på de ibland tre sidorna med mellanvåg. Intressant så här långt efteråt är att erinra om att USA hade baser i Nordafrika. Detta bekräftades genom ett brev jag äntligen fick från WIND i Nouasseur, Franska Marocko 1586 kc, som sände dygnet runt med sina 100 watt i antennen. De andra var: 1484 WNAF Port Lyautey, Fr. Marocko, 1 kW; 1585 Wheelus Field, Tripoli, Libyen, 1594 WCOX Sidi-Slimane, Tanger, 1594 WBOS Sidi Slemaine samt KFAD Rabat, båda Fr. Marocko; samtliga 100 watt utom WNAF.

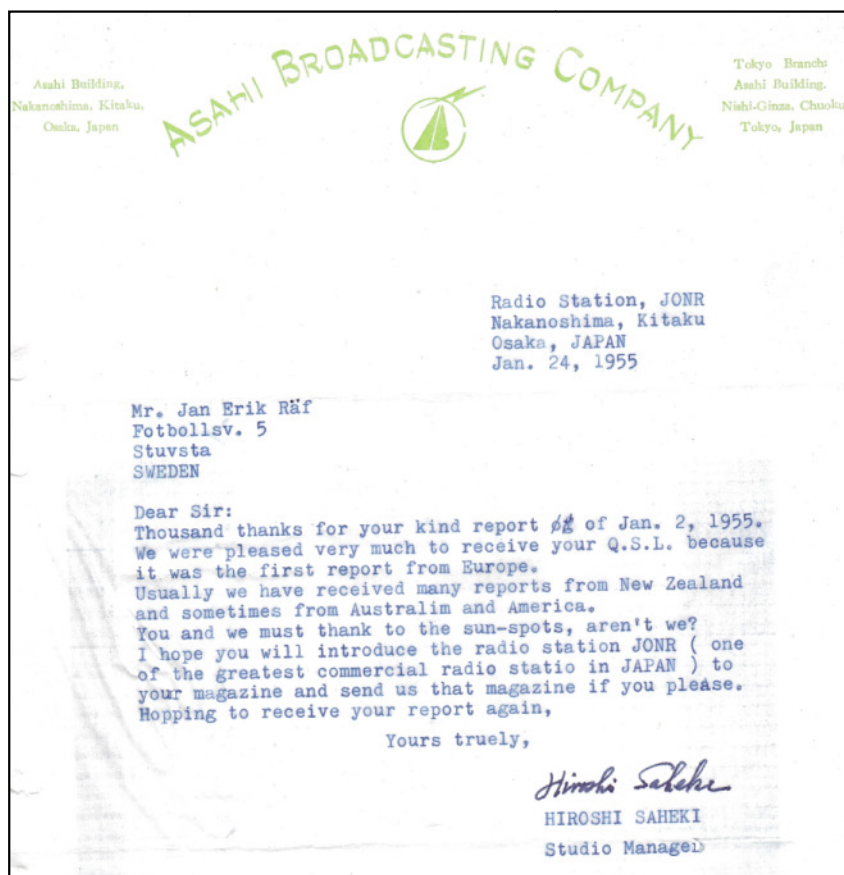
Sensationernas man blev denna vinter Bengt Carlsson, som meddelade i 3/55 att han lyckats ta Durban, Sydafrika på 800 kc/s 20/2 kl 1600, "med dålig styrka". Och mera hade han: Kl 1100 samma dag på 660 kc/s 2YC på Nya Zeeland, men "européerna förstörde mottagningen". Som redaktör kunde jag inte avstå från kommentaren "Hur bar du dig åt för att identifiera den?" Det ledde till brevväxling med Bengt, där

han förklarade att "det var faktiskt 2YC! Den gick in ca två minuter i 11 och faded away 11.00.30 efter call, tydligt call, men programmets namn fick jag inte, så det blev inget av rapporten."

Klockan var då 2200 i NZ och jag konstaterade med jordglobens hjälp att det teoretiskt hade varit möjligt att vågorna kommit ifrån norr över Norra Ishavet och att avståndet mellan Halmstad och mörkrets "bak-sida" inte var särskilt stort. – Den här teorin kom jag senare att byta ut mot annan, nämligen att vågorna i huvudsak följt en "skymningszon" ungefär från sydväst från Halmstad sett. En sådan "zon" var då ett nytt begrepp. Men till detta vill jag återkomma i ett avsnitt om radiovågornas utbredning.

Under 1955 fortsatte tipsen att strömma in, under goda konditioner. I nr 4/55 dök ffg signaturen BD (Bengt Dalhammar) upp. En mycket flitig ung man som fyllde spalterna var SD, Staffan Danell, som i nr 5 gick och "längtade efter de korta juninätterna, för den ransonerade vintersömnen tär på anletsdragen."

I januari 1956 publicerade Radioklubben Universal en av mig redigerad "List of DX-stations in the Long and Medium Wave Bands". Nu hade den blivit en sammanställning av över 400 stationer som 15 DXare rapporterat till Etersvep under säsongen oktober 1955–april 1956. Pris 50 öre för medlemmar, 75 för övriga.

Visst blir man glad när man får sådana här verifikationer!

Under 1956 hade anstormningen av MV-material blivit så omfattande, att det motiverade en tilldelning av tre sidor per nummer. Men vi sysslade inte enbart med långväga, rena DX-stationer. I nr 4 ägnade vi en hel sida åt spanjorerna som det inte var någon ordning på. De utökades med tidigare okända eller nya stationer. I detta nummer hade vi fått grepp om närmare ett 40-tal av dem, genom trägen avlyssning. Det var inte ovanligt att vårt flitiga rapporterande ledde till specialprogram för oss. Sålunda skulle EAJ54 i Alcira på 1335 kc sända ett sådant 24 maj kl 24 GMT, som tack för Staffan Danells trägna uppvaktning.

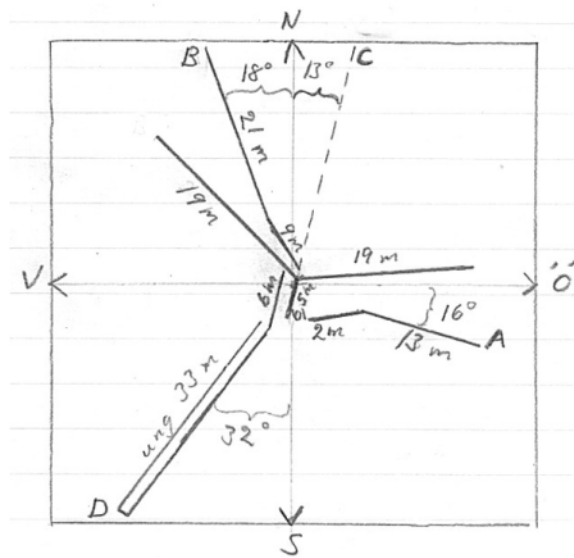
I nr 4/56 dök det ånyo upp en sådan där avlyssning som läsarna skakade på huvudet åt. Det var Kjell Linder i Sundbyberg som den 4 januari hade hört VQO Honiara, Solomon Islands (nordost om Australien) kl 0750 fram till sign off med God Save the Queen 0900, långa stunder under Tallinns bärvåg som förstörde det mesta. Han fick ett QSL på en uppenbarligen mager rapport. – Teoretiskt var mottagningen möjlig, med hänsyn till att det vid denna tid på året råder i stort sett mörker mellan Honiara och Sundbyberg.

I New Zealand DX Times nr 7 för 1956 läste jag om hur många länder några av de internationellt mest kända DXarna hade fått verifikationer ifrån. Arthur Cushen (DX Editor NZDXT) ledde med 149 länder, Sydney Pearce (England) hade 140 länder, och USAs Roger Legge hade fått ihop 135 länder. Det var väl MV-DXingen som hade bidragit till dessa resultat; vissa länder sände ju enbart på mellanvåg.

Arne Skoog dök upp en dag i maj 1956 hemma hos mig i Stuvsta söder om Stockholm för att med mikrofonen i högsta hugg göra en intervju där jag främst fick redogöra för alla mina antenner, se bifogade figur. Jag redogjorde ganska ingående för mina erfarenheter av att jämföra fyra antenners egenskaper; de kunde ge ganska olika lyssningsresultat!

Mina fyra antenner på en liten villatomt i Stuvsta år 1956.

- A 13 meter + nedledning 2 meter
- B 21 meter + nedledning 9 meter
- C riktningen av V-beam 2 x 19 meter, nedledning 6,5 meter
- D totalt ca 66 meter + nedledning 6 meter

Programmet som han kallade Världen i högtalaren gick över Riksradiön – så stor betydelse hade DX-ingen uppnått! Jag hade då nyligen skaffat en av de första svenska bandspelarna, "Magnetone 3D". Den spelade visserligen in på bandet så att säga baklänges i förhållande till de andra bandspelare som snart fanns i marknaden. Men genom att utnyttja en radioapparat med både in- och utgång för bandspelare förde jag sedermera över programmet till normalband. Lasse har nyligen överfört det åt mig till cd-rom. Kanske något att bevara åt eftervärlden?

När vi kom mot slutet av 1956 hade de tidvis skrala konditionerna rott upp sig så att nr 11/56 omfattade inte mindre än 128 nordamerikanska stationer, av vilka drygt 50 stycken var ffg hörda i Sverige. Det krävdes fyra sidor av tidningen för att täcka alla intressanta tips!

I det sista numret 1956 hade fenomenet Sven Elfving i Örnsköldsvik dykt upp med tipset: 590 kc KGMB Honolulu, Hawaii, en natt mot måndag 0130-efter 02, med bl a en halvtimmes religiöst program. Styrkan var mest QSA1-2, men ett och annat kunde uppfattas av vad som sades. Detta föranledde mig att skriva följande lilla betraktelse.

"Månadens rapportkarl. Vi har länge haft på känn att norra Sverige bör ligga väl till för mottagning av stationer inom Stilla Havsområdet. Under den mörkaste årstiden har ju polarområdet ständigt mörker, och de orter som ligger inom detta eller i närheten därav bör teoretiskt kunna få DX-mottagning dygnet runt. Sven Elfving har, beväpnad med en massa tålamod och en ny förnämlig Radiola lyckats ta en rapport på en Hawaii-station, KGMB i Honolulu, och en morgon hörde han en som mycket väl kan ha varit New Zeeland. Dessa vågor har kommit rakt norrifrån över Nordpolen, och den vägen från Hawaii till Ö-vik är relativt kort, "bara" cirka 975 mil, eller sträckan Malmö-Pernambuco. Sven har även haft tur åt nordost och nordväst: både Okinawa och en mängd USA-stationer har loggats i november, när vi i södra Sverige knappast hade några alls åt det hållet. Svens loggings ger stöd för bl a Henrik Nilssons tidigare iakttagelser att det uppenbarligen kan vara stor skillnad mellan mottagningsförhållanden i norra och södra Sverige."

Detta kan man kanske säga inledde en senare epok då DXingen i norr och främst inom Nordkalotten givit fylliga spalter med DX från Stilla Havet och Australien.

De sista åren med Etersveps MV-sidor

I det sista numret 1956 tackade jag för mig som redaktör och lämnade över till Inge Gustafsson. Jag skulle kvarstå för att biträda honom med uppgifter om antenner, vågutbredning m m. Jag hade familj och måste koncentrera hobbyn till färre områden. Nu gällde det en riksorganisation för klubbar, mitt engagemang i DX-tävlingar m m. Till detta återkommer jag.

Jag gladdde mig åt att MV-sidorna under två år hade fått ta emot tips och nyheter från 24 svenska DXare, men också från tre i Danmark, två i Norge och likaså två i England, samt en i Finland. Det var ingen stor grupp, om man jämför med att kortvågsslyssarna vid denna tid torde ha uppgått till flera tiotusentals entusiaster. Men vi var ändå ett gäng med goda MV-erfarenheter, och även om några enstaka DX-tidningar försökte efterlikna våra MV-sidor, så hade de inte mycket att komma med för en seriös och erfaren MV-DXare. Vi ledde alltså överlägset beträffande mellanvågen!

Ric 228 1955
**Fiskhamnsrapporten verifierad i
(för) UPPSALA**

Något tålde hon skrattas åt, men mera hedras ändå, det pålitliga Runebergsska "bängmättet" kan nu verkligen appliceras på fiskhamnsrapporten, den gamla fina lokalsändningen över Göteborgs rundradio. (Vissångaren och Lussemarskalken Lasse Dahqvist har f. ö. häromdagen gett den högsta betyg, "det enda numera som är värt att lyssna på i Göteborg". Det bör kanske tillfogas att uttalandet kom i ett lätt magsurt intervjuvar där han konstaterade att han själv tydligen var satt på radions sparlåga.)

Men till saken. Följande brev inkom häromdagen från herr Jan-Erik Räf i Uppsala.

Undertecknad har sedan mer än tio år tillbaka haft som hobby att lyssna på mellanvägsstationer världen över, och har under denna tid under särskilt gynnsamma förhållanden lyckats ta in stationer i t. ex. Sydamerika, Nicaragua, Costa Rica, Curaçao, Japan, Formosa, Kina och Cypern, från vilka jag erhållit verifikationer, vilka jag skattar mycket högt. Men då jag även skulle uppskatta att ha Sveriges representerat i min samling, hoppas jag att bifogade rapport över mottagning av Göteborgs rundradiostation på 980 kc/s måtte bli verifierad av Eder, eftersom ifrågasvarande program endast sändes över denna station och således inte något tvivel kan råda om att det var Göteborg jag hörde. Vore tacksam om Ni i Eder verifikation ville specificera den tidpunkt, frekvens etc. som verifikationen gäller.

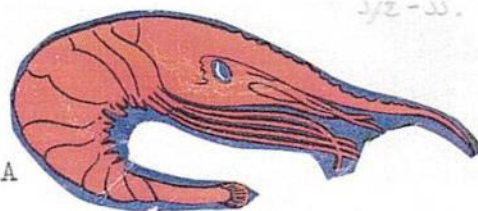
På förhand mitt uppriktiga tack för Edert tillmötesgående!

På ett bifogat blad finner man så en mångfald av tekniska noteringar, dem endast en auktoriserad tjänsteman i Telestyrelsen torde kunna tyda. Störningarna var inga, sägs det också, vädret var helt

RADIOTJÄNST

GÖTEBORGSKONTORET
Adr. DROTTNINGGATAN 30

Herr Jan-Erik Räf
Sysslomansgatan 16 A
Uppsala

Vi har härmed nöjet att verifiera Eder avlyssning av fiskhamnsrapporten över Göteborgs rundradio den 27/1 1955 kl. 11,54-11,58, frekvens 980 kc/s.

Rapporten upptog denna dag 81 försäljare, noteringarna - medelpriset i öre/kg - voro
Kolja 0-160, 1-190, 2-168, 3-124 och 4-100.
Vitling 1-123, 2-101. Torsk 1,2-113, 3-99.
Långa 185. Bleka 115. Gråsej 120. Havskatt 205.
Bergtunga 300. Äkta tunga 441. Slätvar 287.
Hälleflundra 276. Sill 1-84, 2-58, 4-49.

AKTIEBOLAGET RADIOTJÄNST
GÖTEBORGSKONTORET
Franker Carlsson

klart, +5 C ("trots detta får signalstyrkan - QSA5 - anses anmärkningsvärt god"). Och vad beträffar själva fisken har Räf hört att det denna dag var 81 försäljare i Göteborgs fiskhamn, att t. ex. kolja nr 3 noterades i 124 öre per kg, havskatten i 205 och blekan i 115. Alltsammans glädjande korrekt uppfattat.

Det har därför varit oss en glädje att översända ett specialkomponerat verifikationskort prytt med en glad räka, och det har varit och är oss ännu till yttermera glädje att det var gamla präktiga fiskhamnsrapporten, som fick äran att representera svensk mellanvägsverifikation på vägen hos herr Räf.

Och inte någon nymodighet som bästa sättet att avlusa renar eller väderleksutsikterna för skånska vintersportorter.

Dubbel

RÖSTER I RADIO

Nr 8 1955 22 årg.
Veckan 20 - 26 februari

Mitt roligaste QSL! De skämtsamma göteborgarnas svar på min rapport om fiskhamnsrapporten över Göteborgs egen radiostation, som gav upphov till denna anmälan i Röster i Radio.

Inge Gustafsson fick redan i nr 2/57 problem med inrapporterade hörigheter, som blev ifrågasatta. Dels gällde det Sven Elfving (Örnsköldsvik) 610 kc KUAM på Guam, som även Inge själv en gång brottats med i februari 1955. (Sven E använde vid det här laget en antenn på 106 meter, med ett högt läge ovanför Ö-vik.) Dels gällde det Bengt Carlsson i Halmstad, som nu rapporterade 900 kc 4YC Dunedin, Nya

Zealand 29/12 1956 kl 0755-0800 under Italiens paussignal, samt 1110 kc KIPA Hilo, Hawaii samma dag 0730-0800 med identifierbar musik. – Elfving berättade glad att han fått ett klart QSL-brev från KGMB i Honolulu.

Elfving hade fått höra från mindre lyckligt lottade MV-DXare att tipset på Hawaii "bara var ett önsketänkande, varför han nog måste sätta in det i ett bankfack tills vidare..." Om 610 KUAM skrev han bl a att det låg en bärvåg på 610 kc med europeer som störde på 611 kc. Den sände konstig inhemsk musik när han fick in den 0805, och efter långt prat på ett konstigt språk och en lång paus 0829 kom det med amerikansk dialekt: "You are tuned to Agana, we now present..." följt av både inhemsk och symfonisk musik. Stationen försvann totalt 0842. Ett QSL bekräftade hans rapport.

Det blev flera tips under kommande månader som ifrågasattes, med påföljande skrivelser. Jag försökte så långt det var möjligt att förklara vilka som kunde vara möjliga bland de tvivelaktiga hörigheterna. Min uppgift var att försöka förklara, inte att döma. Jag hade en tid brevväxlat med oerfarna DXare, vilket visade hur lättsinnigt – eller svårt – det var för dem att identifiera vad de hade lyssnat på. Ibland var det rena spegelfrekvenser eller något slags "korsmodulation", hänförligt till sändaren eller beroende på den vanliga typen av radio, superheterodyn. – Det som verkligen tände tvivlarna var väl 1957-58 debatten om fem stationer i Hawaii och några i Australien, delvis hörda mitt i sommaren.

En för mig verklig sensation var det i nr 11/57 när Port Stanley, Falklandsöarna, på 585 kc hade hörts kl 02 av en DX-are som tidigare lämnat ett fåtal bidrag. Mot denna uppgift var det ingen som reagerade! – Under höstmånaderna blev det Sven Elfving's digra rapporter om stationer från alla världsdelar som dominerade; han berättade själv för mig att han hängde över mottagaren dygnet runt.

Inge G fick som redaktör klä skott för de tips som av utomstående ansågs orimliga, och var sommaren 1957 på väg att lämna redaktörskapet. Huvudredaktören fick träda in och hålla honom om ryggen. I några nummer under hösten 1957 kände jag mig tvungen att påpeka att vi egentligen inte visste så mycket om de villkor som ibland gjorde att mellanvågen gav ifrån sig oväntade DX-upplevelser, lika litet som man vid den här tiden kunde entydigt förklara varför sändningar på UKV (alltså FM-stationer) ibland kom fram på långa avstånd. Inte heller visste vi något om vad norrskenet kunde tänkas ha för inverkan på vågutbredningen.

Ett apropå till frågan om mottagningen i norra Sverige kontra Sydsverige fick vi i ett brev från en mycket erfaren kortvågs-DXare, återgivet i nr 9/57. Stig Dahlberg i Luleå, som då hade vunnit årets Rikstävling skrev: "Jag anser att mellanvågsstationer ej skall delta i en tävling för kortvågsslyssnare. ... En sådan har en rätt begränsad räckvidd. ... Den är en "lokalstation" för lyssnare i södra och en bit av mellersta Sverige. ... Är detta riktigt ur avlyssningssynpunkt? Så långt yttre förhållanden gör det möjligt, bör förutsättningarna vara lika för alla, eller hur? ... Jag föreslår sakens allvarliga omprövning."

Ett nytt namn i nr 2/58 var Sten Tegfors i Enschede, som bidrog med en artikel om den nystartade Voice of Trinidad på 610kHz. Samme DXare stod för de tips som i slutet av detta avsnitt återges ur Sveriges Radioklubbs tryckta DX-RADIO i nr 4-5 för 1956, under rubriken "Vi lyssnar på mellanvåg". Jag frågade mig då, och gör det än idag: Hade den ansvarige huvudredaktören ingen hum om de elementära villkoren för mellanvågens utbredning? Var tipsen konstruerade för att diskriminera alla som seriöst ägnade sig åt mellanvågen? Var syftet att göra mellanvågs-DXarna till åtlöje?

Mot slutet av vintersäsongen 1957/58 var det endast ett fåtal MV-DXare som lämnade bidrag till Etersvep. Nr 4/58 blev det sista numret av Etersvep med mellanvågssida. Den smutskastning som förekom här och var där DXare utpekades som bluffare eller ägnade sig åt "önsketänkande" ledde till en tråkig stämning bland dem som var hängivna mellanvågen. De gick helt enkelt under jord och fortsatte sina kontakter telefonledes och genom cirkulerande brev.

Tänk om vi då hade haft de "bävrrar", Beverage-antennerna som de flesta skaffade sig några årtionden senare! (Upphovsmannen till antenntypen med patent 1921 hette förresten Harold H Beverage.) Och om vi därtill hade haft de kunskaper om mellanvågens utbredning i främst polarområdet, som Gordon P Nelson sysslade med under senare år! Vi skulle då, för sextio år sedan, ha kunnat slå sönder de gamla sanningarna som påstods om mellanvågens begränsningar. – Vi var helt enkelt för tidigt ute!

Till slut 1959: Exit RKU och Etersvep. Men mellanvågen levde kvar utanför den gamla scenen, först efter mellanlandning i väster, därefter i den övervintringsfas som ledde till ett starkt och bestående Arctic och MV-Eko.

Vi lyssnar på mellanvåg

av Sten Tegfors

MORGON

1010 kc/s 297 m 1000
ABC, Japan hörd med news och musik.
QSA3. Verifierar snabbt med färgglada
QSL-kort.

1470 kc/s 204 m —1030—
3MA, Mildura, Australien är hörd med
ett musikprogram. QSA3.

FÖRMIDDAGS-TIPS

1460 kc/s 205 m —1100—
Korea, AFKN's station "Meteor" är hörd
med AFRS-news och jazz. QSA2-3.

MIDDAG

2115 kc/s 120 m 1215—1400
Cameroon, R. Douala hörd med nyheter
på franska och musik. QSA2.

1313 kc/s 228 m 1400—
Kanarieöarna, Radio Las Palmas hörd
med musik och väderrapport. QSA3.

560 kc/s 535 m 1415
Korea, HLKY, den kristna stationen,
hörd med musik och ett religiöst pro-
gram. QSA3.

KVÄLL

900 kc/s 333 m 1700
Liberia, ELBC, Liberian Broadcasting
Comp. hörd med arabiskt progr. QSA2.

1500 kc/s 200 m 1800
Vulkanöarna, FEN, Iwo-Jima hörd med
AFRS nyheter och amerikansk jazzmusic.
QSA2. Stationen har en input? av endast
100 watt!!!

1625 kc/s 181 m —2200—
Tyskland, Canadian Forces Network,
Zweibrücken hörs nästan varje kväll med
jazz och nyheter från CBC. Stationen är
endast på 10 watt!!! QSA3.

1605 kc/s 185 m —2230—
TIJH, Costa Rica är hörd en kväll på
denna frekvens med det vanliga syd-
dam-programmet. Om det är någon läsare som
vet vad denna station heter så skulle jag
bli mycket tacksam om någon vill rita en
rad till mig ty jag tog en 3 timmars rap-
port på stationen men vet ej vart jag
skall sända den. Styrkan var QSA3.

750 kc/s 400 m —2300—
Venezuela, Radio Caracas hörd med ny-
heter och music. QSA3-4.

1350 kc/s 222 m —2315—
Mexico, La Hora Exacta hörd med tids-
angivelser varje minut. QSA2-3.

NATT

585 kc/s 513 m 0015—
Falklandsöarna hörd med väderrapport
och musik. QSA2.

182 kc/s 1648 m —0015—
Island, TPU hörd med musik. QSA3.

1500 kc/s 200 m 0430—
Eritrea, AFRS station hörd med nyheter
och schlagers. QSA3. Styrkan på denna
station är endast 50 watt!

Detta var allt för denna gång. Till
nästa nummer hoppas jag att få hjälp av
läsarna att fylla ut spalterna.

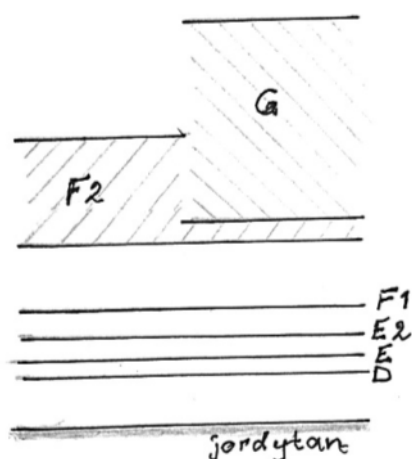
73 de S. T. 873

Mellanvågorna i jonosfären

Det som här följer måste förefalla Ekots idag aktiva mellanvågs-DXare som en saga. Den handlar om att vi som lyssnade på mellanvågen för mer än femtio år kunde bli betraktade som suspekta DXare som lämnade tips så att säga "gripna ur luften". Och om hur svårt det var att med vetenskapens hjälp förklara varför vi hörde så mycket som vi ändå hörde under denna epok. Vi, det var en liten skara entusiaster med enkla mottagare och antenner ofta av L-typ med längder på kanske 10–50 meter. – De tiotusentals övriga DXarna i Sverige lyssnade mest eller enbart på kortvåg.

Som framgått av mina tidigare avsnitt i Ekot skulle man som mellanvågsredaktör vara något slags expert eller guru som antogs kunna förklara varför stationer långt nere i Sydamerika eller i Östasien kunde bli hörbara under så kallade **goda konditioner**. Vad fick vi då för hjälp av vetenskapen?

För min del trodde jag tidigt att jag hade funnit det vetenskapliga svaret. Så här var det: När jag som ung tonåring hade knåpat ihop min första kristallmottagare ville jag veta hur det egentligen kom sig att radiovågorna kunde nå mig. På en specialhylla i det gedigna stadsbiblioteket i Uppsala hittade jag en avhandling om radiovågornas utbredning. Mycket av innehållet var matematisk/fysikalisk gallimatias för mig. Men det som jag begrep var följande: Man hade skickat signaler från radiosändare riktade uppåt, vilka studsats tillbaka från förmodade "joniserade skikt". Man mätte avståndet till det skikt där "studset" hade skett. Egenskaperna hos de skikt man upptäckt kan summeras enligt figuren.

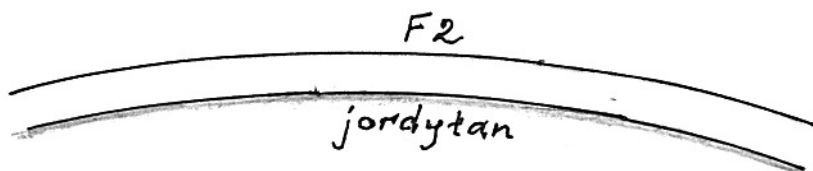

Skiktens avstånd från jordytan

- G 350-700 km. Skiktet i stort sett outrett.
 - F2 320 km, på natten inemot 500 km.
 - F1 200 km. Försvinner nattetid.
 - E2 150 km. Förekommer mest vintertid.
 - E 110-120 km. Dagtid, avtar på natten.
 - D 75-95 km. Absorberar mycket av mellanvågen; försvinner på natten.
- Mellan E- och D-skikten finns ibland ett sporadiskt skikt, Es-skiktet, inom ett begränsat område.

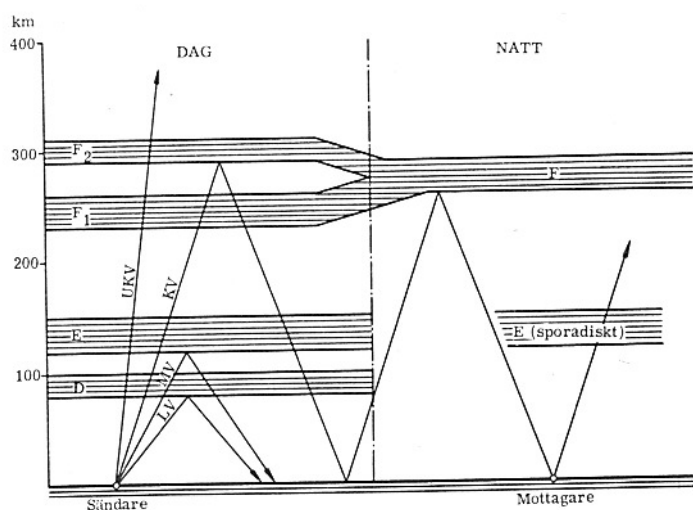
De joniserade skikt som enligt gamla källor på vissa villkor kunde reflektera radiovågor.

Mätningarna hade gjorts **endast på långvåg och kortvåg**. Resultaten visade på viktiga skillnader mellan långvåg och kortvåg. Men hur mellanvågen egentligen kunde bete sig brydde man sig inte om. Man antog att dess vågor fortplantade sig som långvågens.

På denna figur är F2-skiktets höjd ungefär skalenlig i förhållande till jordens välvning. Mellan jorden och F2 ryms alltså skikten D, E och F1. Ovanför F2 finns G-skiktet, vars höjd delvis sammanfaller med F2.

Antagandet att mellanvågen beter sig som långvågen blev i praktiken en slutsats, en "sanning" som under ett antal år kom att ligga till grund för radiohandböckernas beskrivningar av mellanvågens utbredningsvillkor. I brist på fakta om mellanvågen gjorde Arne Skoog i boken "Kortvågsslyssning som hobby" en figur som visar hur rymdskikten i princip fungerar under dag respektive natt.

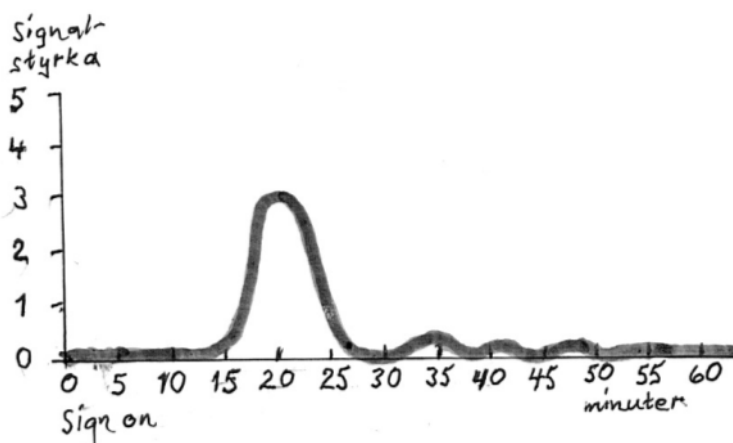
Rymdskiktens lägen och reflexion av olika radiovågor, enligt Kortvågsslyssning som hobby. Observera att MV här inte reflekteras i F-skikten!

Mina tvivel

Jag tyckte redan som grabb att det var konstigt att expertisen som slutsats angav att de rön man gjort på långvåg skulle gälla även för mellanvågen. Så småningom kom mina egna (och andras) lyssnarerfarenheter att leda till att "sanningarna" ifrågasattes.

Exempelvis visade det sig nämligen vid många tillfällen i början av 50-talet att stationer österut (i Indien, nuvarande Pakistan och i Kina), vilka vintertid ofta dök upp på natten när de hade startat sina morgonsändningar, uppträdde med en anmärkningsvärd höjning av signalstyrkan under en del av sändningstiden. Mottagningen hade visserligen samband med var sändaren var belägen, och i vilken vintermånad jag noterade dem. Men under de mörkaste vintermånaderna kunde en station först vara ohörbar från sign on, för att plötsligt dyka upp med en svag men ökande signal som gav den en topp ("peak") under kanske fem minuter. Därefter kunde den mer eller mindre försvinna efter en stund, för att därefter i många fall återkomma men med mindre intensitet än under peaken.

Jag ritade massor av kurvor över dessa "morgon"-hörbarheter för ett antal månader under två vinterhalvår. Jag använde mig av en skala 0-5 för att i möjligaste mån beskriva signalstyrkan, med registrering om möjligt varje minut men åtminstone var femte minut. Tyvärr har jag gjort mig av med detta material. Så här vill jag minnas att en "typisk" avlyssning av t ex en indisk station kunde se ut.

Ungefär så här kunde en indisk MV-station höras vintertid efter start SNT 02.30.

I många av dessa fall tyckte jag mig konstatera, att den tidpunkt när stationen blivit hörbar och snabbt uppnådde en "peak" inträffade innan solens strålar hade hunnit nå den nivå i mörkrets utkant, där E-skiktet borde återbildas av solstrålningen. Jag misstänkte att det istället var ett högre beläget skikt, något av F-skikten, som reflekterade radiovågorna.

Jag skrev till Kina där man började bli intresserade, och fick som hjälp därifrån klockslagen för soluppgångar på några av de platser där det fanns sändare som jag gjort upp kurvor för. Det visade sig vara så att "peaken" i många fall inträffade när solen hade nått en F-nivå, men inte ned till E-skiktets nivå.

De här resultaten var naturligtvis behäftade med stor osäkerhet. Men jag tog dem till grund för en teori som helt enkelt innebär att radiovågorna från en mellanvågsstation kan reflekteras från ett F-skikt, eller rentav ett ännu högre skikt; detta gällande åtminstone innan ett E-skikt har bildats.

Den här zonen i utkanten av mörkret gav jag det naturliga namnet *skymningszonen*. Jag drog också den rimliga slutsatsen att även radiovågor som sänds i en riktning parallell med denna soluppgångszon borde kunna förstärkas för mottagning inom denna zon, efter ett, eller kanske några studs inom denna. Jag antog att studset skedde mot något av skikten F1 eller F2.

Ovanstående gällde skymningszonen längs mörkerområdets östra sida, den som vetter mot solen. Men självklart borde samma förhållande även gälla den andra sidan av mörkerområdet, dvs den skymningszon som finns i väster när solen går ner.

Inverkan av en västlig skymningszon skulle exempelvis kunna förklara varför en del sydamerikanska stationer i Brasilien och i området runt Rio de la Plata kunde höras med förvånansvärt god styrka på kvällarna. Det gällde ungefär vid de tider på kvällen, då man kunde anta att ett F-skikt existerade längs hela eller större delen av sträckan mellan dessa stationer och Sverige.

Gordon Nelsons forskning bekräftade

Allt detta har väl sedan lång tid tillbaka utgjort självklara förhållanden för de avancerade MV-DXarna, som idag talar om skymningszonen som en av många förklaringar till fina DX-fångster. Men när jag spekulerade härom, hade inget tidigare skrivits om detta.

Jag fick ganska snart bekräftelse på mina spekulationer, och jag fick vetskap om mycket mera som kunde inverka på mellanvågen: Genom Lasse Rydén's kontaktnät fick jag någon gång under 60-talet kännedom om forskning om vågutbredningen (propagation) som bedrevs i USA av en person vid namn Gordon P Nelson. Han skrev sig senare enbart Gordon Nelson. Det enda dokument av hans hand med honom som författare som jag kunnat hitta på nätet är en skrift om ramantennar...

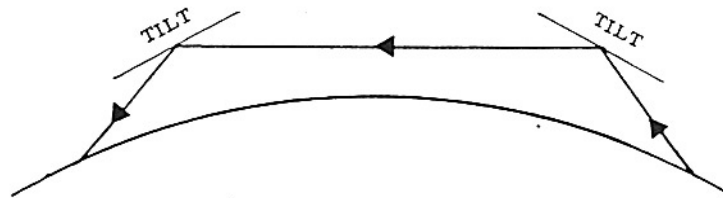
Gordon torde ha börjat sin forskarkarriär som MV-DXare. Hans rön publicerades mestadels i DX NEWS, organ för NRC, National Radio Club i USA., där en MV-kollega R J Edmunds sammanställde de flesta av hans rön.

Jag vet inte var Gordon bedrev sin forskning. Han förefaller ha varit hårt knuten till något statligt forskningsorgan, sannolikt något med koppling till försvarsindustrin; annars hade han väl själv kunnat publicera resultaten utan att gå vägen över NRC. Såvitt jag kunnat finna, omkom han i en militär flygolycka år 1999.

När Gordon enligt uppgift var aktivast hade man inte tillgång till dagens datorer med tillräcklig kapacitet för att utvärdera stora mängder av mätdata. Han förefaller dock ha utfört mycket av forskningen experimentellt, han skaffade sig data bl a med hjälp av antenner som kunde tippas ("tiltas") i olika vinklar.

I en åttasidig artikel år 2005 Sista chansen att ta Nya Zeeland! (MV-Eko säsong 45 nr 25) försökte jag att sammanfatta det som jag förstod av Gordon Nelsons för mig ibland svårbegripliga avhandlingar. Jag upprepar inte den åttasidiga artikeln, återger endast några av de för mig viktigaste punkterna, nämligen:

- Normalt förmedlas mellanvågen över längre sträckor (på "DX-avstånd") genom reflektioner i F2-skikten, eller i närliggande skikt ovanför dessa. (Egentligen är "reflektionen" ingen spegling mot skikten utan en successiv avböjning av radiovågen, en "refraktion".)
- Via ett F2-skikt flyttas radiovågorna maximalt ungefär 4000 kilometer bort från sändaren.
- Bildandet av ett F2-skikt (eller högre skikt?) hinner påbörjas genom solstrålningen inemot 45 minuter innan solstrålarna når ned till platsen för sändaren. (Han studerade bl a kinesernas kraftiga propaganda-station i Urumchi i Sinkiang.) – Detta bekräftar min teori om en skymningszon.
- Nelson studerade noga vilken vinkel vid sändaren som var bäst för att radiovågorna effektivast skulle nå ett skikt för att transporteras vidare. Han fann att den "ideala" vinkeln var 10-15 grader mot markytan.
- Nelson trodde sig ha funnit att radiovågorna kan reflekteras från F2 ned mot E-skiktets övre del och där åter studsas vidare upp mot F-skiktet. Han hävdade att mycket av radiovågorna torde spridas på detta sätt, eftersom det ger mindre förluster än när de studsar mot jorden. Enligt honom hindrar detta inte att vågorna kan ta sig ner mot jordytan igen, innan energin dör ut, kanske efter ett flertal hopp mellan jonosfärskikten.

Radiovågor som överförs av ett skikt som ligger snett ("tilted") både på sändar- och mottagarsidan.

- F2-skiktet kan utbildas snett, vara tilted som här visas på en figur. Åtminstone tror sig Nelson ha funnit sådana avvikelser i samband med soluppgång och solnedgång.
- En variant av det sneda F2-skiktet har konstaterats av radioamatörerna på kortvåg, där F2-skiktet varit snett både på sändar- och på mottagarsidan, som figuren illustrerar. Nelson utesluter inte att även mellanvågen skulle kunna förmedlas på detta sätt.
- Nelson tog avstånd från gamla påståenden att radiovågor alltid måste gå närmaste vägen sändare–mottagare. Han hade själv konstaterat avvikelser på minst 5 grader från den närmaste vägen, oftast i samband med soluppgång och solnedgång.
- På det norra halvklotet kan kraftiga geomagnetiska störningar och norrsken åstadkomma att radiovågornas banor avsevärt avviker från den närmaste vägen. Enligt Nelson har pejlingar visat att transatlantiska vågor tvingats gå söder om störningarna.

Låt inte kunskapen om jonosfären dö med oss!

Jag kan inte greppa över all den kunskap om radiovågornas egenskaper som finns samlad hos de DXare som idag plockar in det mesta av vad som finns att hämta på mellanvågen med hjälp av Perseus, SDR etc, samt med "bävrar", dessa ibland kilometerlånga antenner, riktade åt alla intressanta håll. Resultaten imponerar, titta bara i ett av de senaste numren av MV-Eko, säsong 54, nr 6. I Parkalompolo (i höjd med Kiruna, 25 km från gränsen till Finland) har tre erfarna DXare hösten 2010 under drygt två veckor identifierat inspelningar av drygt 1.100 DX-stationer utanför Europa, varav 28 stycken inom området Pacific, dvs Hawaii, Australien och Nya Zeeland, samt ett drygt hundratal mexikanare.

På samma sätt har man i Finland sedan många år haft ett otal expeditioner till Nordkalotten för att lyssna på mellanvåg dygnet runt, och grannarna i Norge gör numera likadant inom sina domäner. Alla de som deltagit i dylika expeditioner har säkerligen fått en massa erfarenheter av de villkor som påverkat vad de

hört. Jag gissar att många dessutom försökt fördjupa sig i dessa villkor, genom att relatera sina resultat med de uppgifter som redovisats beträffande senare års forskning om jonosfären, dess samband med soleruptioner, norrsken etc.

Tänk om all erfarenhet och kunskap kunde samlas ihop och dokumenteras! Jo, en del har gjorts. Exempelvis har Per-Ole Stenman i Finland lämnat ifrån sig en del teorier, bl a i Ekot i mars 2006. Andra inte att förglömma (Gert Nilsson är en av dem). Och med Olle Alms, OA, kännedom om prognoser för solfläckstal m m skulle Arctic kunna ställa upp med ett fullfjädrat team. Mig veterligen har ingen i Arctic-gänget försökt ge en samlad överblick av allt som har betydelse för mellanvågen, eller försökt att ställa upp teorier för vågutbredningen. – Gordon Nelsons resultat och teorier behöver alltså få förnyat bränsle!

Som en grund till ett framtida eventuellt samarbete med dem som forskar om jonosfären gjorde Arctics outtröttlige UQ, Ullmar Qvick, en inventering av var i världen det forskas kring detta. UQ redovisade detta i MVE 2011 nr 9, 28/11.

Jag tror att det i första hand vore lämpligast att ta kontakt med den svenska forskningen. Ullmar nämner det svenska Institutet för Rymdfysik, Campus Kiruna. Till detta vill jag lägga Uppsala jonosfärforsknings- laboratorium, som jag vet var aktivt åtminstone för en del år sedan.

Jag hoppas att Arctic tar tag i detta. Jag är övertygad om att ett förutsättningslöst "symposium" om jonosfären och mellanvågen skulle kunna ge jonosfärforskarna en massa att tänka på. Och nog skulle det kunna bli ett ömsesidigt tankeutbyte?!

Var 50-talets sensationer trovärdiga?

Under det kortvågsintensiva 50-talet var det vanligt att ifrågasätta uppgifter om ovanlig, exceptionell mottagning av DX-stationer på mellanvåg. Etiketten "en orimlig mottagning" kunde drabba åtskilliga DXare, som jag berättat om i tidigare avsnitt. Ingen kan väl idag avgöra vad som var "fel" eller "rätt" bland de på 50-talet ifrågasatta hörigheterna. Det som hänt efter 50-talet är emellertid en fantastisk utveckling.

För att illustrera utvecklingen skulle jag nu vilja fylla många sidor med sådana tips som efter 50-talet visat att en DXare med rätt utrustning, genom ihärdigt lyssnande (även vid ovanliga tider) och med en massa tur verkligen har kunnat fånga sådant som tidigare ansetts omöjligt. Nöjer mig dock med några exempel ur Ekot, plockade på måfå (alla tider UTC):

- 650 13.40 30/10 2005 Grönland Per-Ole Stenman Jakobstad, Purmo 25 km SO Jakobstad
- 930 18.17 27/12 1997 CJYQ St John's NF Per-Ole Stenman Jakobstad, Purmo 25 km SO Jakobstad
- 680 eftermiddag 25/1 2009 Alaskastationer Odd Påg, Luräng, S Strömstad
- Hawaii: 3/1 1987 10 stationer: Per-Ole Stenman, Purmo 25 km SO Jakobstad
- 1500 KUMU Hawaii år 2009 Torolf Johnsson 15 km Ö Uppsala, Lars Vidlund Julita 100 km V Stockholm, Jan Edh Fredriksfors 300 km N Stockholm
- 830 07.30 okt 2005 KHVH Hawaii Tore B. Vik, Kongsfjord 100 km Ö Nordkapp
- 1701 Brisbane Australien 1970-talet Tarmo Kontro, Haapavesi 500 km N Helsingfors
- 1548 4QD Emerald + 1701 Brisbane år 2009 Tarmo Kontro, Esbo vid Helsingfors
- 1390 XEKT 11/10 2008 Lars Bygdén 18 km N Umeå + XECTA 10/11 2008 JER Bergslagen
- 19-24/11 2008 "NA-stns nästan dygnet runt" Lars Bygdén 18 km N Umeå
- Australia 4/10 2008 15.10-15.40 11 stns identifierade Jim Solatie & Håkan Sundman
- Lemmenjoki, 40 km SV Inari, nordligaste Finland
- 1440 Radio Impactante, Dom. Rep. 22/9 2008 at sunrise over Luxemburg och Russia, and
- 1530 Ondas Cañaris, Ecuador + Radio Milena, Lima Peru Jim Solatie, Lemmenjoki
- Brazilians dominating 28/12 2008 06.50-07.50. 23 stations first time ever heard. Jim Solatie & Håkan Sundman, Lemmenjoki
- 1260 Lichinga Mozamb. "Friday night music" Jim Solatie & Håkan Sundman, Lemmenjoki

DX-Alliansen

Arne Skoogs självutlösande kamera tog bilden av samtliga närvarande i Hackås i södra Jämtland, där det 22 juli 1956 beslöts att bilda en riksorganisation för DX-klubbar. De fyra i bakersta raden representerade Radioklubben Universal: JER, Hans-Jörgen Wickström, Alf Nordström och Lars Rydén. Raden under inleds av okänd kvinna, men det vackra håret tillhör Ellen Campana med Dolores van der Puy till höger (båda från HCJB), bredvid henne Tore Schleuss, sedan ? och till höger därom Arne Skoogs höga hjässa. De sittande är från vänster Börje Hammargren Malmö DX-Klubb och Ture Olsson Göteborgs DX-Klubb.

– Så långt minnet. Om någon av "de gamle" i Arctic känner igen sig eller kan namnge någon av mig okänd person, meddela gärna till JER. Kanske kan vi återkomma med en mera fullständig bildtext senare?

Snubblar vidare i minnenas dimmiga korridorer. Är fortfarande kvar i 50-talets mitt. Jag skrev i ett tidigare avsnitt att jag hade *nytt*a av att DXa. Låter kanske som att DXing var en inkörsport till en tillvaro i sus och dus, men i så fall var det mest brus, i hörlurar... Nej, jag menar: DXingen (=”kortvågslyssningen”) hade nått en stor omfattning och fått karaktären av en "folkrörelse", mestadels för ungdomar, tyvärr nästan bara manliga sådana. Jag råkade hamna i denna genom att engagera mig i en fas då hobbyutövare och klubbar samlades under ett riksomfattande, gemensamt organ: DX-Alliansen. Därmed hade DXingen hamnat i organisationsSverige.

Arne Skoog – vem annars? – hade en tid arbetat för att få till stånd en riksorganisation, och provisoriskt etablerat en sådan under namnet DX-Alliansen. Kring idén hade han lyckats samla skickliga DXare bland många av klubbarna, och även intresserat utländska stationer som sände på svenska.

Andra får skriva om mötet när DX-Alliansen bildades vid ett "DX-ting" 22 juli 1956 i Arne Skoogs barndomshem i Hackås vid södra änden av Storsjön. Fotot ovan har jag lånat av Lasse Rydén. Jag återger också ett foto av sämre fotokvalité därför att det visar vilken idyllisk, otvungen stämning som rådde under sammanträdena i det gröna.

Inför mötet hade diskussionerna varit livliga om hur organisation skulle se ut. Den skulle som nämnts vara till för klubbar, inte direkt för DXare. Men skulle de stora kommersiella klubbarna få vara med, sådana som Teknikens Världs Radioklubb, Teknik för Allas Eterklubb eller Ungdomsnytt DX-klubb? Var skulle en styrelse placeras, i Stockholm, Göteborg, Malmö eller annorstädes? Vad borde det vara för folk i styrelsen? Behövdes det ett verkställande organ? Ett "kansli"? Hur skulle ordföranden vara beskaffad? Stadgar? Ekonomi?

Här på tunet till Arne Skoogs föräldrahem i Jämtland ledde Lars Rydén förhandlingarna i vilka deltog 22 representanter för 12 klubbar. Arne med flugan syns längs till vänster, och han som just talar med vänsterfoten på bänken är Ture Olsson från Göteborg.

Tingets beslut blev att riksorganet i ett första skede skulle utforma sina framtida uppgifter, vilka skulle redovisas och sanktioneras av ett DX-Parlament påföljande år, vid vilket **alla** anslutna klubbar skulle få delta med en röst var.

Jag blev organisationens förste sekreterare. Det var ingen lukrativ syssla, ett fritidsjobb som knappt gav igen vad man lade ut för papper, frimärken och stenciler. Men det gav mig så mycket annat: en massa erfarenhet och kunskaper som jag fick nytta av i kommande jobb.

Det handlade nu om att stimulera och utveckla verksamheten hos ett fyrtiotal lyssnarklubbar som var anslutna under 1956, men också att försöka få med ett antal klubbar – de kunde vara bortåt ett trettiotal – som av olika skäl avvaktade med anslutning.

Klubbarna var av mycket olika karaktär: Från de två, kommersiellt motiverade, tekniska tidskrifterna Teknikens Världs och Teknik för Allas klubbar (de redovisade efter ett antal år att de vardera räknat in 30.000 medlemmar) över ett antal lokalt förankrade klubbar med ambitionen att ge ut tidningar avsedda att nå medlemmar (=prenumeranter) utanför hemorten, till helt lokala ideella klubbar där verksamheten enbart utgjordes av möten, gemensamma lyssnarträffar o dyl.

De klubbar som avvaktade hade i en del fall åtskilliga hundratals medlemmar och i en del fall välredigerade medlemsblad. Till denna kategori hörde Sveriges Radioklubb med sin rikstäckande tryckta tidning DX-Radio, en klubb som aldrig anslöt sig till DX-Alliansen. Flertalet små klubbar utanför Alliansen var dock små, kanske med några tiotal medlemmar. Många sådana klubbar såg under åren dagens ljus men försvann när det gemensamma intresset svalnat, kanske när ett tonårsengagemang riktats åt helt andra håll.

Konkret innebar mitt jobb att jag varje år sände klubbarna diverse cirkulär för att få in önskemål, synpunkter på förslag från styrelsen och från klubbarna, samt att förbereda allt som skulle avhandlas och beslutas vid det årliga DX-Parlamentet. Jobbet var till stor del rutinarbete, där det främst gällde att lägga upp system och rutiner som inte kvävde all tillgänglig tid och arbetsork för mig. Cirkulären till klubbarna var oftast en enkel stencilerad skrift Allians-Nytt, som kunde omfatta ett avsevärt antal A4-sidor. Från hösten 1958 fick jag hjälp av fyra redaktionsmedlemmar: Lasse Rydén, Bengt Dalhammar (välkänd överallt inklusive Arctic), Kurt Jonsson (en blivande journalist med brett intresse inom radio-området) och Nils Lekström, Stockholms DX-klubb.

På agendan de första åren stod exempelvis:

- Märken i olika valörer som kunde erhållas beroende på antalet verifierade DX-länder;
- Rekommendationsbrev vid uppvaktning till radiostationer om specialprogram tävling;
- Kartläggning av lyssnarnas önskemål betr (bättre) mottagare för DXing;
- Förmedling av klubbars egna DX-program över utländska radiostationer;

- Samordning av klubbars DX-tävlingar för undvikande av kollisioner i tiden;
- Anordnande av DX-läger sommartid;
- Anvisningar och formulär för rapportering till radiostationer.

<u>D X - T Ä V L I N G A R</u>	
6/9 - 14/9:	Göinge DX-Club's Jubileumstävling, med specialprogram från ett 15-tal stationer. Närmare upplysningar från adress: Box 69, Västra Torup!
20/9 - 27/9:	DX-jakt anordnad av The Radio-active DX-club; Box 10, Smål: Burseryd. Specialprogram från olika stationer.
27/9 - 5/10:	Svalans DX-Club's Sverigetävling. Närmare upplysningar: Fredsgatan 4, Hälsingborg. Specialprogram från olika stationer.
20/10 - 30/10:	Hökens DX-Club's DX-jakt. Adress: Box 35, Hällestad. Specialprogram från olika stationer.
26/10 - 3/11:	Kortvågssjakt anordnad av DX-Klubben Vargen, Norderborg, Näs.
8/11 - 16/11:	DX-jakt anordnad av DX-Klubben Örnen, Box 743, Jönköping 4. Tävlings med två klasser, startavgift kr. 1:- i vardera klassen.
15/11 - 20/11:	Tävling anordnad av Teknik för Allas Eterklubb, Box 3137, Stockholm 3.
6/12 - 13/12:	Tävling anordnad av Dalecarlian DX-Club, Grådavägen 44, Borlänge.
Under december:	DX-jakt anordnad av The DX-boys, Box 47, Unnaryd, med specialprogram från olika stationer.
1/1 - 4/1 1959:	Kortvågssjakt anordnad av Otterhällans DX-Klubb, Lars Kaggsgatan 28 B, Göteborg N. Troligen enbart specialprogram från stationer i Afrika. Startavgift (preliminärt) högst kr. 2:-.
15/1 - 30/1 1959:	Västerbottens DX Förbunds internationella kortvågssjakt. Upplysningar adress: Box 19, Skellefteå.

Så här många tävlingar kunde det bli – i värsta fall – under en period av fem månader, räknat från hösten 1958. Både klubbar och radiostationer klagade över att det var alltför mycket!

Mitt kanske viktigaste, och mycket arbetskrävande jobb var alla diskussioner, muntligen och skriftligen, om nyttan av att tillhöra en riksorganisation. Det kom många, både ogenomtänkta och välmotiverade inlägg från stridstuppen bland de unga klubbtidningsredaktörerna. För en del var det bara rent ideellt engagemang i DX-hobbyn som kunde accepteras.

Styrelsens placering utgjorde också ett ständigt stridsäpple. Starka krafter drog både åt söder, Malmö-Helsingborg, mot Göteborg samt mot de nordligare delarna av landet. Varför kunde man inte ha en styrelse med medlemmar över hela landet?

Regionala intressen medförde att det bildades regionala sammanslutningar. Som exempel blev det i norr för en tid ett lokalt Västerbottens DX Förbund, där de lokala klubbarna kunde vara anslutna även till DX-Alliansen.

Ordförandeskapet under de första åren var en stötesten för många DXare. En direktör Hilding Ljungfeldt, chef för ett radioindustriföretag, vad hade han att göra bland DXare? Motiveringen till att han föreslogs var att han dels i sin ungdom varit DX-are, dels antogs kunna utgöra en länk till industrin för att få bättre radiomottagare. Men kanske mest för att han 1956 var en av cheferna för ett företag IRCO, som startade reklamprogram från Tanger, där DXingen måhända kunde få programtid. – Sveriges DXare kunde kanske ges ytterligare programtid för DXing, utöver månatliga program som erbjöds över flera stationer, bl a WRUL i Boston!

För min del blev Ljungfeldt en oväntad överraskning. Grön som jag var, hade jag ingen erfarenhet av styrelsearbete. Jag erfor dock snabbt att han med sin företagsbakgrund var perfekt för att få en ny styrelse att fungera. Han krävde ordentligt genomtänkta förslag på dagordningarna, och såg till att rätt(a) per-

son(er) verkligen genomförde vad som beslutats. Några långa detaljdiskussioner fram och tillbaka vid styrelsemötena blev det inte, sedan en fråga ordentligt utretts och presenterats. Tyvärr blev han långvarigt sjuk, varför han aldrig kunde delta vid de för organisationen viktiga parlamenten. – Hans sätt att leda verksamheten genom en styrelse blev ett föredöme för mig.

Jag deltog också i en del kommittéarbete. Ett av de angelägnaste var att få till stånd en lista över "radio-länder", både sådana som existerade och sådana som upphört att vara självständiga, eller gått samman i olika konstellationer. Lasse Rydén och jag fick uppdraget att under första verksamhetsåret lägga fram en lista, som godkändes. Men som bekant är en sådan lista inte statisk, politiken växlar, och små öar vid världens ände eller i en atoll kunde göra anspråk på att vara ett eget land... Lasse och jag fick fortsätta arbetet under några år för att komplettera och motivera vårt val av länder.

Det här fotot av mig och Hugo Gustafsson som ledde Teknik för Allas Eterklubb tar jag med bara för att visa hur Hugo såg ut – han var en person som inte gärna ställde upp framför kameran. Här är han ordförande vid DX-Parlamentet i Hofors.

Jag kvarstod som sekreterare under tre år, fram till ett DX-Parlament i Hofors 4-5 juli 1959. Vid detta möte var oenigheten om organisationen så stor, att man måste hänskjuta gamla tvistefrågor såsom decentraliserad styrelse, kommersialitet kontra idealitet m m, till ett extra "urtima" parlament i Stockholm 12 september 1959. Fram till dess fungerade jag som ordförande enligt beslut i Hofors.

Till septembermötet meddelade jag att mitt civila jobb på dåvarande Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen krävde ett stort engagemang, varför jag inte längre kunde ägna fritiden åt Alliansen. Dessutom hade "DX-klådan i fingrarna" nu blivit så stark att jag också ville ägna mig åt rattandet. Det blev i praktiken också litet DX-tävlande. Men det får jag berätta om en annan gång.

Claës-W. Englund tog över ordförandeskapet för DX-Alliansen som han svarade för under ett antal händelserika år. Ett viktigt beslut 12/9 1959 var att man fick en styrelse med ledamöter spridda över landet. – I november det året blev den landlista färdig som Lasse Rydén och jag hade fått mötets fullmakt att slutföra.

PS: Lever Radioklubben Universal ännu? Av Allians-Nytt 21/8 1959 framgår att klubben, som bildades 1953, reorganiserades 10/1 1959. Syftet med åtgärden var att "rädda" klubbnamnet. Ordförande blev Bengt Dalhammar. Antalet medlemmar var då fem. Jag var en av dem. En tid senare hade medlemsantalet ökat med tre. Klubben gjorde en viktig insats genom att till Parlamentet 12/9 1959 lämna ett förslag

"om åtgärder för begränsning av DX-tävlingar och om bättre garantier för att tävlingarna genomförs på bästa sätt." Förslaget godtogs med tillägget att det borde ordnas högst fem tävlingar under hösten och lika många under vinter/vår-tiden. Men klubbens viktigaste insats blev att arrangera DX-Alliansens SM i Kortvågs- lyssning 1964. Får jag berätta om detta i nästa nummer av MV-Eko?

DX-tävlingar, eller: När mellanvågen segrade

Att DXa, det är att tävla! Håller du med? a/ Tävlrar man inte mot andra, så tävlar man mot sig själv: för att få fler och fler QSL, länder/souvenirer/kontakter/etc, stryk det som inte gäller dig! – b/ Nej, jag vill bara lyssna: höra musiken, lära känna reklam-jinglarna, program"-upplägget", reklamen/nyheterna/politiken/språket/etc, stryk det som inte gäller dig!

Båda aspekterna som förklarar engagemanget i hobbyen väger säkert tungt, kanske även andra motiv. Per-Ole Stenman i Finland införde begreppet "*monitoring*", som väl innebär att lyssnaren ger stationen något som den behöver, som kan motivera att stationen i sin tur ger något tillbaka. Kanske en svit av avlyssningar för att illustrera hörbarheten? Eller intryck av programmen? Aspekter som vi DXare kanske glömmer bort?!

Vet inte om detta förklarar varför man blir DXare. Och inte vet jag när den första DX-tävlingen avhölls i Sverige. Fenomenet har rimligen uppstått åren efter kriget när radioindustrin annonserade ut sina apparater med **kortvåg** (och snart även **ukv**), något nytt som alla måste ha. Samtidigt började stationerna sända DX-program, och Teknikens Världs Radioklubb (TVRK) samt (efter 1953 även) Teknik för Allas Eterklubb (TFAE) bidrog till att göra kortvågslyssning till en stor ungdomsrörelse. De gamla DX-rävarna, radio- amatörerna och DX-pressen bidrog naturligtvis också.

Arne Skoog ordnade program för svenska DXare över olika radiostationer, som bl a utnyttjades för tävlingar som TVRK formellt stod för. Exempelvis ordnade Radioklubben Universal en originell tävling som Skoog förmedlade: Över ORU i Bryssel gick 15/12 1953 ett inslag där det gällde att identifiera olika stationers paussignaler!

Ostermans Marmorhallar i Stockholms city hade vid den här tiden det bästa läget för marknadsföring. I oktober 1953 ordnades här Radiosalongen med deltagare från radioindustrin, Radiotjänst (numera Sveriges Radio), Televerket (ny station i Hörby!), grammfon- och skivindustrin, samt – naturligtvis – TVRK, som Arne Skoog svarade för. Klubben hade då 15 000 medlemmar. Propagandan för DXing slog igenom: TVRKs Kortvågsjakt 1953 på stationer som avlyssnades hemma samlade inte mindre än 2 700 deltagare.

Här sitter tio finalister i 1955 års SM i kortvågslyssning och svertas framför varsin Luxor Ambassadör. Sittande på podiet från vänster Lasse Rydén, Arne Skoog och Kjell Stensson.

Vi hoppar till 1955. Skoog arrangerade då ett SM i kortvågsslyssning, till vilket 827 anmälde sig och 725 fullföljde tävlingen. Den avslutades med att tio finalister fick sluttampas vid varsin Luxor Ambassadör (en påkostad standardapparat) i Stockholms Medborgarhus, med Radiotjänsts teknikguru Kjell Stensson som galjonsfigur. Segraren blev Andrée Thomasson som valde en Rom-resa som gäst hos italienska radion. Han överlät en stor radiogrammofon till tvåan Roland Wikström. Trean Stig Dahlberg fick nöja sig med en liten trafikmottagare.

Detta var sista gången TVRK stod bakom. Tiden var mogen för en framtida fristående organisation för cirka 25 DX-klubbar som visat intresse för tävlingarna. Skoog föreslog att den skulle heta DX-Alliansen och att ett SM i dess regi skulle genomföras nästkommande år.

Själv var jag under de här åren sommartid upptagen som reseledare, och på vintern skulle jag studera vid universitetet i Uppsala. Att "ligga vid universitetet" hette det. På nätterna gjorde jag det, bokstavligen, då jag mest studerade Latinamerika på mellanvåg, indiska stationers hörbarhetskurvor och dylikt. Men locktoner om tävlingar med många fina priser hade nu nått mig via Radioklubben Universals Etersvep. SM i kortvågsslyssning 17-27 mars 1956, TFAEs Rikstävling... För en tid gick slutstudierna i Uppsala på halvfart, till förmån för DXing och tävlingar. Och med fina priser som lockade i varje större tävling!

Nu kommer skrytet: Tävlingsdjävulen gav mig flera topplaceringar, t ex en svartvit TV av enorma dimensioner 1956, när TV var något nytt. Den som minns dessa stora svarta lådor förstår varför hustrun och jag var så lyckliga när jag hade monterat in apparaten under diskbänken, med bildskärmen riktad mot rummet intill. Den fula lådan försvann!

Snart hade jag en splitterny skrivmaskin där hemma, till nytta för rapportering, för klubbengagemang samt för kommande engagemang i DX-Alliansen. Det blev också några radioapparater, så att även andra än jag i huset kunde lyssna på radio. Stationerna skänkte vackra alster av konsthantverk. Jag har t ex en vackert snidad träfigur skänkt av HCJB i Quito.

Ur DX-Alliansens inbjudan till SM 1956. Det var troligen den gången som jag vann en Halda skrivmaskin.

Det förekom mycket tävlingar. Som jag nämnt i ett tidigare avsnitt blev det dock ansträngande både för prisskänkande radiostationer och tävlingsintresserade att hänga med. Det arrangerades även uppskattade landskamper för de fyra nordiska länderna. 1963 slogs en sådan tävling ihop med svenskt SM (med DX-Alliansen och TFAE som arrangörer). Jag vann landskampens förstapris med Kjell Ekholm från Malmö på andra plats; i SM-delen vann Kjell Ekholm för andra året i rad med J E Räf som tvåa!

DXing hade nått en sådan status att hobbyn syntes mer och mer i dagstidningarna. Mediaintresset gick i topp när TFAE inbjöd till ett "VM i kortvågsslyssning 1958". Jag skriver detta inom citationstecken, för varje DXare inser hur orimligt det skulle bli att få ett rättvisande resultat av en tävling med deltagare från världens alla länder. Redan de nordiska tävlingarna hade gett upphov till litet gnissel om det var möjligt att rättvist bedöma exempelvis en avlyssning i norra Sverige på samma sätt som en i Danmark.

DX-ING: NY TID

Den förste världsmästaren jagar helst på mellanvåg

DE FÖRSTA 10 dagarna i mars månad i år drabbade tusentals kortvågsslyssnare från olika länder samman för att göra upp om det första inofficiella världsmästerskapet i DX-ing i tidningen Teknik för Allas regi. Resultatet vad beträffar topplaceringarna är nu klart och det blev som tidigare nämnts i DX-spalten svenskar som belade samtliga tre tätplatser. De tre DX-arna som stod för den bravaden var Jan Erik Räf, Stuvsta, John Andersson, Oscar-Fredriksborg samt Rolf Fredriksson, Boden, vilka undantagslöst redan tidigare dokumenterat sig som ytterst skickliga kortvågsslyssnare. Poängdifferensen mellan de främsta var mycket liten, det var med andra ord tal om en ytterst oviss kamp in i det sista. Nämnas kan att Rolf Fredriksson ännu ledde då det återstod programuppgifter från ett par radiobolag i Sydamerika, men i och med att dessa inkom segade sig Jan Erik Räf upp och gick slutligen upp i täten med 4 poäng till godo på tvåan, John Andersson.

EN VERKLIG MAMMUTTÄVLING

Detta första "världsmästerskap" i kortvågsslyssning var utan tvekan den största tävling som någonsin arrangerats och aldrig tidigare har så många radiobolag från när och fjärran engagerat sig med speciella program. Noteringen för antalet deltagande länder talar för sig själv: den var så stor som 60. Givetvis innebar detta för tävlingens deltagarna ett slit vid apparaten utan like och detta talar för sin rätt så tillvida "känsla" på

SOM REDAN tidigare omtalats har den förste världsmästaren i DX-ing nu kunnat koras och Ny Tid skall i korthet presentera den framgångsrike DX-aren och ge några glimtar från denna mammuttävling.

som detta språk i våra öron består av formliga ordkaskader. Därtill kom att dessa stationer liksom f.ö. en hel del andra sände sina tävlingsprogram mitt i natten, varför de deltagandes nattsömn under de 10 dagar tävlingen varade ingalunda blev vad den borde vara.

SEGRAREN MELLANVÅGSSPECIALIST

Segraren är en 30-årig herre från Stuvsta utanför kungl. huvudstaden, som sedan sin gröna ungdom sysslat mycket med kortvågsradio och under årens lopp har han också skapat sig ett namn inom de flesta verksamhetsgrenar av denna "vidsträckt" hobby. Bl.a. kan nämnas att hans hjärta klappar varmast för mellanvågsslyssningen, där han hör till pionjärerna i Sverige och där han även nu tillhör det absoluta toppskiktet. Men naturligtvis är han en ytterst skicklig DX-are även på de korta våglängderna. Även på den organiska sidan av den svenska DX-sporten är han en av de mest kända namnen.

★ TACK VARE att Jan-Erik Räf specialiserat sig på latinamerikanska stationer — och bl. a. talar spanska — kanske segern blev hans. Nu kunde han således logga tre av La Voz de Armenias sändningar samt var ensam bland alla tävlingsdeltagare att ha godkända rapporter till denna station och till Radio Taubaté. Hans loggning av Radio Mayrink Vega är också resultat av en smått fantastisk prestation: då en störsändare omöjliggjorde identifiering av programpunkterna på kortvåg, försökte Räf med stationens relativt svaga mellanvågssändare och lyckades så bra att han t. o. m. kunde ange att samma orkester spelat två musikstycken i följd.

★ MEN DET FANNS också många andra skickliga DX-are med i VM-tävlingen och konkurrensen var minst sagt knivskarp i toppen. Räf lyckades samla ihop 469 godkända poäng, endast futtiga fyra poäng efter kom silvermedaljören John G. Andersson, Oskar-Fredriksborg, även han ett gammalt gott DX-märke. Det var endast en eller annan programdetalj som skilde ettan och tvåan. John G. hade dessutom oturen att missa "lätta" CBC, som för honom försvann i störningar. Där rök kanske hans VM-titel? Trea blev Rolf Fredriksson, Boden, som kammade hem 460 pinnar. En ung, men mycket skicklig DX-are, som tydligen har den norrländska seghe-

Några klipp om "VM" 1958: Till vänster ur Ny Tid och till höger ur Kvälls-Posten. Jag vann tack vare att jag var den ende som på mellanvåg plockade fram fem programinslag från Radio Mayrink Vega i Brasilien

Jag ställde upp i denna tävling, som samlade runt 5.000, bara nordiska deltagare. Det var en mastodont-tävling. Jag förberedde mig noga, som varje sportsman i vilken tävling som helst... Jag satte mig vid radion så snart jag fått listan på det sextiototal stationer som skulle avlyssnas. Använde all tillgänglig tid i förväg för att kontrollera hur de hördes på sina eventuellt olika frekvenser (och olika sändningstider, vilket också förekom). Tävlingen gick över två veckoslut med sändningar även under mellanliggande vardagar. Som framgår av några klipp här ovan vann jag tävlingen **tack vare mellanvågen!** Men striden i toppen var hård, vilket också visas på ett klipp.

Dagstidningarna gick utan vidare på det här med "VM", och det blev rubriker och intervjuer i drakarna. Något mera VM i DXing blev det inte. Det blev för mastigt även för den flitige tävlingsledaren Hugo Gustafsson på TFAE, som fick plöja igenom cirka 45.000 rapporter!

Bland mina priser var det intressantaste en veckas rundresa i Östtyskland (DDR), som Radio Berlin skänkte till landskampen 1963. Det handlade ju om en kommuniststat som startat från scratch 14 år tidigare. Jag fick använda egen bil. Jag fick lägga till kostnaderna för medföljande hustru samt att på egen hand vistas i Östberlin under tre tilläggsdagar. Med en svensktalande guide fick vi under veckan besöka platser jag valt ut: exempelvis Greifswald, Spreewald, Hoyerswerda (föregångare till Vattenfalls skifferbrytning), Bautzen (serbernas huvudort), Dresden, Buchenwald och Meissen.

Jag testade den socialistiska gästfriheten genom att på nedvägen från Sassnitz till Berlin avvika från den anvisade transitvägen som angav att man vid polska gränsen skulle ta sig till Berlin via en av Hitlers motorvägar. Jag körde istället närmaste vägen via byvägar över Brandenburgs kullar och såg det slitna landskapet med byar och gårdar som knappt hunnit återhämta sig efter kriget. Keine Polizei på vägen...

DXing kunde av "säkerhetsskäl" bara bedrivas genom bilradion. Överallt där jag körde var det omöjligt att höra en enda västtysk station: På alla frekvenserna hördes bara östtysk skvalmusik av den värsta sorten, utan annonsering. Men DDR-sändarna gick naturligtvis fram perfekt. – Vilken raffinerad form av störsändare! Undrar hur det lät på den västra sidan?

I tävlingssammanhang måste jag nämna nöjet att *arrangera* en tävling. Lasse Rydén och jag, formellt för Radioklubben Universal, arrangerade DX-Alliansens SM i Kortvågsslyssning 6-10 maj 1964. Intresset för denna tävling tenderade att minska. Vi ville därför höja ribban och locka elit-DXarna genom medverkan av en större andel utomeuropeiska stationer; bara fyra låg i Europa. Vi fick med Radio Reloj Costa Rica, Radio Cuzco Peru, Peking, Colombo, Brazzaville och Melbourne. Vi föreslog stationerna att bl a lägga in bandinspelningar av svensk populär musik, som vi skickade på band med presentationer på svenska, engelska, franska eller spanska.

Våra ambitioner var alltså höga. Men det här var en tid utan dagens web, så i en del fall blev våra inspelningar och brev resultatlösa. Vi blev tvungna att stryka sådana godbitar ur stationslistan som Abidjan, Accra, R. Guaiba Porto Alegre, Voz del Pueblo Pereira, RAE Buenos Aires, Jerusalem, Leopoldville och Conakry.

Vi gjorde en ordentlig PR-drive, och stora dagstidningar noterade tävlingen liksom Sveriges Radio i programmet Hobbyhörnan. Det för året ökade intresset ledde till 323 anmälningar, av vilka 223 deltagare fullföljde tävlingen. Av dessa var 47 stycken äldre än 25 år, 25 i åldern 20-25, 127 i åldern 15-19 (=57%) samt 22 under 15 år gamla.

Tio år tidigare var den dominerande mottagartypen en vanlig standardradio med kortvåg. Nu hade många skaffat sig surplus- eller nyproducerade sk trafikmottagare, vilka användes av uppskattningsvis en tredjedel av de tävlande.

Mina minnen har väl visat att DXing, inte minst på mellanvåg, har haft stor betydelse för mig under min ungdom. Jag har också försökt visa att jag fått kunskaper och erfarenheter som sträckt sig långt bortom rattandet längs radioskalor.